

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6, 106 74 Αθήνα, Τηλ.: 210 72 33 221-2, 210 72 33 216, Fax: 210 72 33 217,

Website: www.nchr.gr, E-mail: info@nchr.gr

**ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ:
Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΚΑΙΑΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ**

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Ιούνιος 2016

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) είναι το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας σε θέματα προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Έχει συσταθεί με το Ν 2667/1998 σύμφωνα με κανόνες των Ηνωμένων Εθνών, τις «Αρχές των Παρισίων». Σε αυτήν μετέχουν πρόσωπα οριζόμενα από τριάντα δύο φορείς (ανεξάρτητες Αρχές, πανεπιστημιακές σχολές νομικών και πολιτικών επιστημών, συνδικαλιστικές οργανώσεις, ΜΚΟ, πολιτικά κόμματα και υπουργεία).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
I. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ: Η ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΔΥΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	8
A. Ελευθερία της Πληροφορίας	8
<i>α. Η ελευθερία της πληροφορίας ως ειδική έκφανση της ελευθερίας της γνώμης</i>	9
<i>β. Η ελεγκτική διάσταση της ενημέρωσης</i>	10
B. Τεκμήριο Αθωότητας	12
<i>α. Το τεκμήριο αθωότητας ως διαδικαστική εγγύηση υπέρ του κατηγορούμενου</i>	14
<i>β. Το τεκμήριο αθωότητας ως έκφανση της προσωπικότητας του κατηγορούμενου και η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του τεκμηρίου αθωότητας</i>	15
II. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ: Η ΔΥΣΚΟΛΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	19
A. Οι περιορισμοί της ελευθερίας της πληροφορίας: εχέγγυο για το σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας	20
<i>α. Σεβασμός τεκμηρίου αθωότητας μέχρι την έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης</i>	27
<i>β. Απαγόρευση χρησιμοποίησης της εικόνας προσώπων που θεωρούνται ύποπτα τέλεσης αξιόποινων πράξεων</i>	36
<i>γ. Απαγόρευση μαγνητοσκόπησης και τηλεοπτικής μετάδοσης προσώπου που οδηγείται ενώπιον των αρμόδιων ανακριτικών και λοιπών Αρχών</i>	36
<i>δ. Διασφάλιση μυστικότητας προδικασίας και απαγόρευση υποκατάστασης αστυνομικών και δικαστικών Αρχών</i>	38
<i>ε. Προστασία ανηλίκων που φέρονται ως δράστες αξιόποινων πράξεων</i>	41
B. Η ανάγκη εμπέδωσης της υποχρέωσης σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας	42
<i>α. Για την ενίσχυση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη γενικά:</i>	43
<i>β. Για την εμπέδωση της υποχρέωσης σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας ειδικότερα:</i>	44

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

«Ο κατηγορούμενος οδηγείται στο δικαστήριο για να δικάσσει σε μια δίκαιη δίκη, να αθωωθεί ή να καταδικαστεί, να τιμωρηθεί, αλλά όχι να διαπομπευθεί». Στη φράση αυτή συμπυκνώνεται η ανάγκη οριοθέτησης της ελευθερίας της πληροφορίας απέναντι στο επίσης θεμελιώδες δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Μιας οριοθέτησης που γνώμονά της οφείλει να έχει, αφενός, τη διασφάλιση της ελευθερίας του Τύπου και της ελεύθερης και αντικειμενικής πληροφόρησης της κοινής γνώμης και, αφετέρου, την προστασία της προσωπικότητας, της τιμής και της υπόληψης του κατηγορούμενου, ο οποίος πρέπει να προστατευθεί απέναντι στο ιδιότυπο τηλεοπτικό (ή και ηλεκτρονικό) ποινικό αρχείο που έχουν πια στη διάθεσή τους τα ΜΜΕ. Την πρακτική αυτή εναρμόνιση της ελευθερίας της πληροφορίας και του σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας στη συγκεκριμένη εφαρμογή τους επιχειρεί ο έλληνας νομοθέτης μέσα από μία σειρά νομοθετικών διατάξεων που οριοθετούν τη δεοντολογική υποχρέωση των ΜΜΕ και των δημοσιογράφων να σέβονται το τεκμήριο αθωότητας. Μια σειρά περιορισμών που απ' ό,τι φαίνεται στην πράξη δεν υπήρξαν αρκετοί για να προστατεύσουν αποτελεσματικά το τεκμήριο αθωότητας.

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (εφεξής ΕΕΔΑ), στο πλαίσιο του θεσμικού της ρόλου ως το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας σε θέματα προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, έχει διαχρονικά ασχοληθεί με τα ζητήματα που άπτονται τόσο, γενικότερα, της ελευθερίας έκφρασης και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, όσο και, ειδικότερα, του τεκμηρίου αθωότητας, που έχει αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος γι' αυτήν.

Το παρόν προτεινόμενο πλαίσιο Συστάσεων που αναπτύσσει η ΕΕΔΑ, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη ανεύρεσης της σωστής ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων που συνδέονται με την ελευθερία της πληροφορίας και των δικαιωμάτων που απορρέουν από την αρχή της δίκαιης δίκης που προσδοκά ο κατηγορούμενος, φιλοδοξεί, αφενός, να ενισχύσει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη γενικά, δίνοντας έμφαση στην ανάγκη ουσιαστικής και αποτελεσματικής εφαρμογής των δικαιωμάτων, των ελευθεριών και των αρχών που κατοχυρώνονται σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο για το σεβασμό και την προστασία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη και, αφετέρου, να συμβάλει στην εμπέδωση της υποχρέωσης σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας ειδικότερα, με τη λήψη μιας σειράς μέτρων και πρωτοβουλιών που θα επιτρέψουν την αποτελεσματικότερη γενικοπροληπτική του λειτουργία.

Ελευθερία πληροφορίας και τεκμήριο αθωότητας:

η αναζήτηση της αναγκαίας ισορροπίας¹

Παραφράζοντας και συμπληρώνοντας τη γνωστή ρήση του μεγάλου αμερικανού νομικού, στοχαστή και φιλοσόφου Ronald Dworkin, «η κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων και η ίδια η έννοια του δικαιώματος θα ήταν κενή περιεχομένου αν ο σεβασμός τους δεν σήμαινε και την αποδοχή κάποιων περιορισμών»².

Ασφαλώς η διασφάλιση «ελεύθερων, αλογόκριτων και ανεπηρέαστων» Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (εφεξής ΜΜΕ) συνιστά έναν εκ των θεμελίων λίθων σε μια δημοκρατική κοινωνία³. Και αυτή, ωστόσο, η ενάσκηση της ελευθερίας της έκφρασης συνεπάγεται ειδικές ευθύνες και καθήκοντα και υπόκειται σε περιορισμούς, οι οποίοι αποτελούν συχνά αναγκαία προϋπόθεση για την ίδια την άσκηση του δικαιώματος. Αυτό γίνεται περισσότερο εμφανές στην περίπτωση της ταυτόχρονης άσκησης της ελευθερίας του Τύπου – και ειδικότερα της ελευθερίας της πληροφορίας – και του τεκμηρίου αθωότητας, ως ειδικότερης έκφρασης και *conditio sine qua non* του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη⁴.

Η συνύπαρξη της ελευθερίας πληροφορίας και του τεκμηρίου αθωότητας, δυο φαινομενικά ανταγωνιστικών δικαιωμάτων, καθιστά αναγκαία τη συμφιλίωσή τους. Η δύσκολη αυτή συνύπαρξη των δύο δικαιωμάτων συνιστά επιλογή της κοινωνίας. Είναι άραγε δυνατό να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ της ελευθερίας πληροφορίας και του τεκμηρίου αθωότητας; Η ουσία της συνύπαρξής μεταξύ των δύο (βλ. πιο κάτω υπό I) ανοίγει τις πόρτες για τη διερεύνηση μιας αναγκαίας ισορροπίας μεταξύ τους (βλ. πιο κάτω υπό II).

Τα ερωτήματα αυτά έχουν απασχολήσει και στο παρελθόν την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (εφεξής ΕΕΔΑ), στο πλαίσιο του θεσμικού της ρόλου ως το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας σε θέματα προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία έχει από την ίδρυσή της επανειλημμένως γνωμοδοτήσει σχετικά με ζητήματα που άπτονται τόσο της ελευθερίας έκφρασης⁵, όσο και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη⁶.

---

¹ Η παρούσα Γνώμη υιοθετήθηκε από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ, στη συνεδρίαση της 1^{ης} Ιουνίου 2016. Εισηγητές: Σπ. Βλαχόπουλος, Μέλος της ΕΕΔΑ ορισθέν από τη Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και Ρ. Φράγκου, Επιστημονική Συνεργάτις της ΕΕΔΑ.

² Η ακριβής φράση του Ronald Dworkin είναι η ακόλουθη: «η κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων και η ίδια έννοια του δικαιώματος θα ήταν κενή περιεχομένου αν ο σεβασμός τους δεν σήμαινε και την αποδοχή κάποιων κινδύνων» ("Rights would be worthless – and the idea of a right incomprehensible – unless respecting rights meant taking some risk"). Βλ. R. Dworkin, «Terror and the Attack on Civil Liberties», *The New York Review of Books*, 6.11.2003.

³ Βλ. έτσι Human Rights Committee, *General comment No. 34-Article 19: Freedoms of opinion and expression*, *op.cit.*, παρ. 13.

⁴ Έτσι Ν. Ανδρουλάκης, *Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης*, Εκδ. Π. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007, σελ. 227 επ.

⁵ ΕΕΔΑ, [Παρατηρήσεις επί του Σ/Ν για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του Ποινικού Δικαίου](#) (2011), [Απόφαση για ζητήματα ελευθερίας του λόγου και προστασίας της συνδικαλιστικής ελευθερίας των δικαστικών λειτουργών](#) (2008).

Αξίζει, δε, να σημειωθεί ότι ειδικότερα η σύγκρουση μεταξύ του τεκμηρίου αθωότητας, από τη μία, και της ελευθερίας του πληροφωρείν και του πληροφωρείσθαι, από την άλλη, έχει αποτελέσει αντικείμενο διατύπωσης ειδικότερης γνώμης από την ΕΕΔΑ, σε συνέχεια δήλωσης του Υπουργού Δικαιοσύνης στη Βουλή με την οποία προέτρεπε τους εισαγγελείς Εφετών και Πρωτοδικών να προβαίνουν κατ' εφαρμογή του Ν 3625/2007 στην έκδοση διάταξης που επιτρέπει τη δημοσιοποίηση των ονομάτων των εμπλεκόμενων στα εγκλήματα που αναφέρει ο νόμος⁷.

---

⁶ Βλ. ενδεικτικά ΕΕΔΑ, [Φάκελος ΕΕΔΑ](#): Το Δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (2015), [Προτάσεις σχετικά με το σχέδιο νόμου «Δίκαιη ικανοποίηση λόγω υπέρβασης της εύλογης διάρκειας της δίκης, στα πολιτικά και ποινικά δικαστήρια και στο Ελεγκτικό Συνέδριο»](#) (2014), [Παρατηρήσεις και προτάσεις σχετικά με το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης "για τη δίκαιη δίκη και την εύλογη διάρκεια αυτής"](#) (2012), [Παρατηρήσεις και προτάσεις σχετικά με το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης "Εξορθολογισμός διαδικασιών και επιτάχυνση της διοικητικής δίκης και άλλες διατάξεις"](#) (2010), [Η συμμόρφωση της διοίκησης προς τις εθνικές δικαστικές αποφάσεις](#) (2009), [Η δημοσιοποίηση δεδομένων σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες](#) (2008), [Γνωμοδότηση επί του νομοσχεδίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την Παροχή νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος'](#) (2003) κ.ά.

⁷ ΕΕΔΑ, [Η δημοσιοποίηση δεδομένων σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες](#) (2008).

I. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ: Η ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΔΥΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Η ελευθερία της έκφρασης έχει ένα ευρύτατο περιεχόμενο, στο οποίο εμπίπτει αναμφίβολα και η ελευθερία της πληροφορίας. Μια ελευθερία που προϋποθέτει, για την αποτελεσματική διασφάλισή της, την παρουσία των ΜΜΕ σε όλες τις φάσεις της ποινικής δίκης, ως κεκτημένο της σύγχρονης δημοκρατικής κοινωνίας⁸. Από την άλλη πλευρά, το δικαίωμα του πολίτη και η αντίστοιχη υποχρέωση της Πολιτείας για μια χρηστή, σύμφωνη με τις αρχές του Κράτους δίκη με ανεξάρτητους δικαστές, προϋποθέτει τη διεξαγωγή της δίκης χωρίς εξωτερικές πιέσεις και επιρροές⁹.

Οι προβληματισμοί που γεννώνται είναι εύλογοι. Δικαιολογεί, άραγε, η επιταγή ενημέρωσης της κοινής γνώμης για θέματα δημόσιου ενδιαφέροντος την παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας; Ή, αντίστροφα, η προστασία του τεκμηρίου αθωότητας νομιμοποιεί ένα γενικό και απόλυτο περιορισμό της ελευθερίας της πληροφορίας; Πριν απαντηθούν τα ουσιώδη αυτά ερωτήματα, είναι σημαντικό να προηγηθεί σύντομη παρουσίαση του περιεχομένου, του χαρακτήρα και των λειτουργιών που επιτελούν ξεχωριστά τόσο η ελευθερία της πληροφορίας (βλ. πιο κάτω υπό Α), όσο και το τεκμήριο αθωότητας (βλ. πιο κάτω υπό Β).

A. Ελευθερία της Πληροφορίας

Η ελευθερία της πληροφορίας περιέχει τόσο την ελευθερία του πληροφορείν το κοινό (ενεργητική ελευθερία της πληροφορίας), όσο και την ελευθερία του πληροφορείσθαι (παθητική ελευθερία της πληροφορίας), δηλαδή την ελευθερία αναζήτησης ή λήψης πληροφοριών, αναγκαία προϋπόθεση για την ενεργοποίηση του δικαιώματος συμμετοχής καθενός στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας¹⁰, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 5, παρ. 1, του Συντ. Η ελευθερία της πληροφορίας, και στις δύο εκφάνσεις της, ερείδεται στις συνταγματικές διατάξεις των άρθρων 14, παρ. 1, του Συντ. (ελευθερία του πληροφορείν) και 5Α του Συντ. (ελευθερία του πληροφορείσθαι).

---

⁸ Γεγονός που για μερίδα της θεωρίας αποτελεί «αμφιλεγόμενο νομικό πρόβλημα». Βλ. έτσι Ν. Λίβος, «Η ποινική δίκη ως αποικία των ΜΜΕ», *Δικαιοσύνη και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, Πρώτο Νομικό Συνέδριο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλα, 1995, σελ. 75.

⁹ Π. Κωστάκος, «Η επιρροή των ΜΜΕ στο δικαίωμα για μια δίκαιη δίκη», *Δικαιοσύνη και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, *op.cit.*, σελ. 62.

¹⁰ Ο Π. Παραράς μάλιστα υποστηρίζει ότι η παθητική πλευρά της ελευθερίας της πληροφορίας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και σαν κοινωνικό δικαίωμα, απαίτηση, ώστε το ίδιο το Κράτος με θετικές ενέργειες, όπως πχ. τακτικές ανακοινώσεις από τον Τύπο, το ραδιόφωνο ή την τηλεόραση, να ενημερώνει τους πολίτες καθημερινά για τα γεγονότα εκείνα που ασκούν επιρροή στο δημόσιο βίαι της Χώρας. Βλ. έτσι Π. Παραράς, *Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, 2001, σελ. 84.

Ακρογωνιαίος λίθος κάθε δημοκρατικής κοινωνίας και *conditio sine qua non* για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ανθρώπου, η ελευθερία της πληροφορίας συνιστά ειδική έκφανση της ελευθερίας της γνώμης (βλ. πιο κάτω υπό α)¹¹, ενώ η ελεγκτική διάσταση της λειτουργίας της είναι νευραλγικής σημασίας για τη λειτουργία της δημοκρατίας (βλ. πιο κάτω υπό β).

α. Η ελευθερία της πληροφορίας ως ειδική έκφανση της ελευθερίας της γνώμης

«Ένα από τα πολυτιμότερα δικαιώματα του ανθρώπου», σύμφωνα με τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη του 1789¹², η ελευθερία της γνώμης συνιστά συστατικό στοιχείο της προσωπικότητας του ανθρώπου, όχι μόνο γιατί αποτελεί την κατεξοχήν εκδήλωσή της, αλλά κυρίως γιατί είναι το σπουδαιότερο μέσο ανθρώπινης επικοινωνίας¹³.

Η ελευθερία της γνώμης, ως ελευθερία έκφρασης και διάδοσης, γραπτά, προφορικά ή δια του Τύπου, των στοχασμών, κατοχυρώνεται στο άρθρο 14, παρ. 1, του Συντ.¹⁴ και περιλαμβάνει το δικαίωμα της διαμόρφωσης, κατοχής, έκφρασης, διάδοσης ή αποσιώπησης και λήψης μιας γνώμης.

Το δικαίωμα κάθε προσώπου στην ελευθερία της γνώμης κατοχυρώνεται άλλωστε από πληθώρα διεθνών και ευρωπαϊκών διακηρύξεων για τα δικαιώματα του ανθρώπου μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Ειδικότερα, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (εφεξής ΔΣΑΠΔ) προστατεύει στο άρθρο 19, παρ. 2, την «ελευθερία της έκφρασης [...μια ελευθερία που εμπεριέχει] την ελευθερία της αναζήτησης, της λήψης και της μετάδοσης πληροφοριών και απόψεων κάθε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, προφορικά, γραπτά, σε έντυπα, σε κάθε μορφή τέχνης ή με κάθε άλλο μέσο της επιλογής του». Πρόκειται ουσιαστικά για «το δικαίωμα να έχει κανείς γνώμη χωρίς παρέμβαση, [...] ένα δικαίωμα στο οποίο το Σύμφωνο δεν επιτρέπει καμία εξαίρεση ή περιορισμό»¹⁵. Για το λόγο αυτό, μάλιστα,

¹¹ Κατά τις διεθνείς και ευρωπαϊκές μάλιστα συμβάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, η ελευθερία της γνώμης περιλαμβάνει και την ελευθερία της πληροφορίας. Βλ. άρθρα 19, παρ. 2, ΔΣΑΠΔ, 10, παρ. 1, ΕΣΔΑ, 11, παρ. 1, ΧΘΔ. Αντίθετα, όπως αναφέρει ο Π.Δ. Δαγτόγλου, ορισμένοι συνταγματικοί νομοθέτες έχουν κάνει την επιλογή της αυτόνομης συνταγματικής κατοχύρωσης της ελευθερίας της πληροφορίας, ξεχωριστά από την ελευθερία της γνώμης. Βλ. έτσι άρθρα 5, παρ. 1, γερμ.ΘεμΝ, 20, παρ. 1 (δ'), ισπαν. Συντ. ή 37, παρ. 1, πορτογ. Συντ. Βλ. σχετικά Π. Δ. Δαγτόγλου, *Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα*. Τόμος Α', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005, σελ. 523.

¹² «*La libre communication des pensées et des opinions est un des droits les plus précieux de l'Homme : tout Citoyen peut donc parler, écrire, imprimer librement, sauf à répondre de l'abus de cette liberté dans les cas déterminés par la Loi*», Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789, άρθρο 11.

¹³ Όπως ορθά παρατηρεί ο Π.Δ. Δαγτόγλου, *op.cit.*, σελ. 487.

¹⁴ «*Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του Τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους*».

¹⁵ Όπως ορίζεται στο Γενικό Σχόλιο αριθ. 34 για το άρθρο 19 του ΔΣΑΠΔ για τις ελευθερίες της γνώμης και της έκφρασης. Βλ. έτσι Human Rights Committee, *General comment No. 34-Article 19: Freedoms of opinion and expression*, 102nd session, 11-29 July 2011, παρ. 9 και 10.

η προστασία που παρέχεται από το ΔΣΑΠΔ, σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο αριθ. 34 της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ, όχι μόνο καλύπτει «[όλους τους τύπους των γνώμων], συμπεριλαμβανομένων των απόψεων για ένα πολιτικό, επιστημονικό, ιστορικό, ηθικό ή θρησκευτικό θέμα»¹⁶, αλλά και καθιστά ασύμβατη με τις διατάξεις του κάθε ποινικοποίηση της άποψης¹⁷.

Η σημασία της ελευθερίας της έκφρασης της γνώμης για την ολοκλήρωση του ατόμου και την ενδυνάμωση της δημοκρατικής κοινωνίας καταδεικνύεται περίτρανα και από το άρθρο 10, παρ. 1, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (εφεξής ΕΣΔΑ), το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα κάθε προσώπου στην ελευθερία έκφρασης¹⁸ και περιλαμβάνει όχι μόνο πληροφορίες ή ιδέες, οι οποίες τυγχάνουν ευνοϊκής αποδοχής ή θεωρούνται μη προσβλητικές ή αδιάφορες, αλλά και όσες προσβάλλουν, σοκάρουν ή ενοχλούν, κατ' επιταγή του πλουραλισμού και της ανεκτικότητας, χαρακτηριστικά χωρίς τα οποία δεν νοείται δημοκρατική κοινωνία, όπως έχει κρίνει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (εφεξής ΕΔΔΑ) ήδη από το 1976¹⁹. Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η διάταξη του άρθρου 11, παρ. 1, του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (εφεξής ΧΘΔ) της ΕΕ, η οποία αναγνωρίζει την ελευθερία έκφρασης σε κάθε πρόσωπο, ορίζοντάς την ως «ελευθερία γνώμης και [...] λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων».

Η ελευθερία της γνώμης, άλλωστε, όπως πολλά από τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, αποτελεί βάση για την πλήρη απόλαυση ενός ευρέος φάσματος άλλων δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως για παράδειγμα η απόλαυση του δικαιώματος της ελευθερίας της συνάθροισης και συνεταιρισμού ή του δικαιώματος ψήφου²⁰.

β. Η ελεγκτική διάσταση της ενημέρωσης

Η ελευθερία της γνώμης δεν ανταποκρίνεται μόνο σε μια εσωτερική ανάγκη του ανθρώπου, αλλά, ως συστατικό στοιχείο του δημοκρατικού πολιτεύματος, αποτελεί το θεμέλιο λίθο για κάθε ελεύθερη και δημοκρατική κοινωνία²¹ και μία από τις βασικές

---

¹⁶ Βλ. έτσι Human Rights Committee, *General comment No. 34-Article 19: Freedoms of opinion and expression*, *op.cit.*, παρ. 9.

¹⁷ ΟΗΕ, Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Robert Faurisson κ. Γαλλίας* [υποθ. αριθ.: 550/1993], 8 Νοεμβρίου 1996, UN Doc. CCPR/C/58/D/550/1993(1996).

¹⁸ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Τ. Σταυρινάκη, «Άρθρο 10 – Ελευθερία έκφρασης», σε Λ.Α. Σισιλιάνος, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ερμηνεία κατ' άρθρον*, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 395 επ.

¹⁹ ΕΔΔΑ, *Handyside κ. Ηνωμένου Βασιλείου* [αριθ. προσφ.: 5473/72], 7 Δεκεμβρίου 1976, παρ. 49.

²⁰ Human Rights Committee, *General comment No. 34-Article 19: Freedoms of opinion and expression*, *op.cit.*, παρ. 4.

²¹ *Idem*, παρ. 2.

προϋποθέσεις για την πρόοδό της²². Η ελευθερία της γνώμης είναι αναγκαίος όρος για την πραγμάτωση των αρχών της διαφάνειας και της λογοδοσίας, για τον έλεγχο των δημόσιων πραγμάτων, τη διαμόρφωση γνήσιας κοινής γνώμης και την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος. Χωρίς αυτήν δεν είναι δυνατή καμιά δημοκρατική διαδικασία²³.

Κι αυτό οφείλεται κυρίως στην ουσιαστική ελεγκτική διάσταση που ενέχει η ενημέρωση, ειδικά σε ό,τι αφορά στον έλεγχο των δικαστικών και διωκτικών Αρχών και του τρόπου με τον οποίο αυτές επιτελούν τη λειτουργία τους. Την ελεγκτική αυτή διάσταση αναγνωρίζει άλλωστε και το ΕΔΔΑ, το οποίο ήδη από το 1995 έχει χαρακτηριστικά επισημάνει ότι «τα ΜΜΕ είναι ένα από τα μέσα με τα οποία οι πολιτικοί και οι πολίτες μπορούν να ελέγχουν και να επαληθεύουν εάν οι δικαστές ανταποκρίνονται στην ιδιαίτερη ευθύνη τους κατά τρόπο που να εναρμονίζεται προς το σκοπό της αποστολής που τους ανατέθηκε»²⁴. Ο καθοριστικής σημασίας ρόλος που διαδραματίζουν τα ΜΜΕ σε μια δημοκρατική κοινωνία έχει τονιστεί από το ΕΔΔΑ σε σειρά αποφάσεών του, στις οποίες δεν περιορίζεται μόνο στο να υπενθυμίζει την ανάγκη διασφάλισης των εγγυήσεων που πρέπει να παρέχονται στα ΜΜΕ σε κάθε δημοκρατική κοινωνία²⁵, αλλά κάνοντας ένα βήμα πιο πέρα δίνει έμφαση, αφενός, στο καθήκον των ΜΜΕ να ενημερώνουν το κοινό για υποθέσεις και θέματα που έχουν δημόσιο ενδιαφέρον και, αφετέρου, στο δικαίωμα του κοινού να ενημερώνεται για ζητήματα και υποθέσεις γενικού ενδιαφέροντος²⁶.

Με άλλα λόγια, το ΕΔΔΑ διαπιστώνει με έμφαση την ελεγκτική λειτουργία των ΜΜΕ²⁷, αναγνωρίζοντάς τους το ρόλο των δημόσιων φρουρών (“public watchdogs”), που στηλιτεύουν τα κακώς κείμενα με τη δημοσιοποίηση και δημόσια κριτική τους²⁸. Το καθήκον

²² Α. Μάνεσης, «Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας των εντύπων και η εφαρμογή της στην πράξη», *Το Σ* 1977, Τεύχ. 1^ο, σελ. 2.

²³ Βλ. έτσι Π.Δ. Δαγτόγλου, *op.cit.*, σελ. 488.

²⁴ ΕΔΔΑ, *Prager και Oberschlick κ. Αυστρίας* [αριθ. προσφ.: 15974/90], 26 Απριλίου 1995, παρ. 34.

²⁵ ΕΔΔΑ, *Jersild κ. Δανίας* [αριθ. προσφ.: 15890/89], 23 Σεπτεμβρίου 1994, παρ. 37; *Worm κ. Αυστρίας* [αριθ. προσφ.: 22714/93] 29 Αυγούστου 1997, παρ. 47; *Özgür Gündem κ. Τουρκίας* [αριθ. προσφυγής 23144/93], 16 Μαρτίου 2000, παρ. 43.

²⁶ ΕΔΔΑ, *De Haes και Gijssels κ. Βελγίου* [αριθ. προσφ.: 19983/92], 24 Φεβρουαρίου 1997, παρ. 37; *Bladet Tromsø και Stensaas κ. Νορβηγίας* [αριθ. προσφ.: 21980/93], παρ. 62; *Thoma κ. Λουξεμβούργου* [αριθ. προσφ.: 38432/97], 29 Μαρτίου 2001, παρ. 43-45; *Tourancheau και July κ. Γαλλίας* [αριθ. προσφ.: 53886/00], 12 Απριλίου 2006, παρ. 65-66.

²⁷ Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι το ίδιο το ΕΔΔΑ παρατηρεί ότι, παρότι οι αρχές αυτές διατυπώνονται κυρίως σε σχέση με τα έντυπα μέσα ενημέρωσης, αναμφίβολα ισχύουν και για τα οπτικοακουστικά μέσα. Βλ. έτσι ΕΔΔΑ, *Jersild κ. Δανίας* [αριθ. προσφ.: 15890/89], 23 Σεπτεμβρίου 1994, παρ. 31.

²⁸ ΕΔΔΑ, *Jersild κ. Δανίας* [αριθ. προσφ.: 15890/89], 23 Σεπτεμβρίου 1994, παρ. 31, 35; *Bladet Tromsø και Stensaas κ. Νορβηγίας* [αριθ. προσφ.: 21980/93], παρ. 59; *Dalban κ. Ρουμανίας* [αριθ. προσφ.: 28114/95], 28 Σεπτεμβρίου 1999, παρ. 49; *Bergens Tidende και άλλοι κ. Νορβηγίας* [αριθ. προσφ.: 26132/95], 2 Αυγούστου 2000, παρ. 49, 57; *Thoma κ. Λουξεμβούργου* [αριθ. προσφ.: 38432/97], 29 Μαρτίου 2001, παρ. 45; *Colombani και άλλοι κ. Γαλλίας* [αριθ. προσφ.: 51279/99], 25 Σεπτεμβρίου 2002, παρ. 55, 65; *Stoll κ. Ελβετίας* [αριθ. προσφ.: 69698/01], 10 Δεκεμβρίου 2007, παρ. 110, 128, 154; *Fatullayev κ. Αζερμπαϊτζάν* [αριθ. προσφ.:

τους μάλιστα αυτό επεκτείνεται και στη δημοσιογραφική κάλυψη δικαστικών υποθέσεων που εκκρεμούν, η οποία, υπό την επιφύλαξη της τήρησης των ορίων που έχουν τεθεί με σκοπό τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των εμπλεκόμενων προσώπων, την προστασία της υπόληψής τους και την ορθή διοίκηση και απονομή της δικαιοσύνης, συνάδει με τις θεμελιώδεις αρχές της ΕΣΔΑ. Η μετάδοση, άλλωστε, των πληροφοριών και των ιδεών, όπως έχει γίνει δεκτό από το Δικαστήριο του Στρασβούργου, δεν συνιστά μόνο υποχρέωση των ΜΜΕ (ενεργητική ελευθερία της πληροφορίας). Είναι ταυτόχρονα και δικαίωμα της κοινής γνώμης (παθητική ελευθερία της πληροφορίας)²⁹.

Η σημασία της διασφάλισης των αναγκαίων εχέγγυων για τον ελεύθερο, αλογόκριτο και ανεπηρέαστο χαρακτήρα των ΜΜΕ σε μια δημοκρατική κοινωνία έχει, άλλωστε, τονιστεί και από την Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ, η οποία στο Γενικό Σχόλιο αριθ. 34 για το άρθρο 19 του ΔΣΑΠΔ έχει επισημάνει την ουσιαστική συμβολή της ελεύθερης επικοινωνίας των πληροφοριών και ιδεών για τα δημόσια και πολιτικά θέματα στην προστασία και προώθηση του δικαιώματος των πολιτών στην πληροφορία³⁰. Ασφαλώς, δέον είναι να τονιστεί στο σημείο αυτό, όπως άλλωστε επισημαίνεται εκτενώς και πιο κάτω, ότι η ελεγκτική αυτή διάσταση της λειτουργίας της ελευθερίας της πληροφορίας σε καμία περίπτωση δεν συνεπάγεται την ιεράρχηση της ελευθερίας της πληροφορίας σε βάρος του τεκμηρίου αθωότητας ή την υπεροχή των ΜΜΕ έναντι των δικαστικών Αρχών. Μετά τη σύντομη σκιαγράφηση των βασικών συστατικών της ελευθερίας της πληροφορίας, επιχειρείται η διερεύνηση του περιεχόμενου και της λειτουργίας του τεκμηρίου αθωότητας.

B. Τεκμήριο Αθωότητας

Κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος έως ότου αποδειχθεί η ενοχή του. Η δίωξη, η σύλληψη και η κράτηση ενός προσώπου δεν προϋποθέτουν – πολλώ δεν μάλλον δεν αποδεικνύουν – την ενοχή του. Σε αυτές τις δυο φράσεις θα μπορούσε να συμπυκνωθεί το νόημα του τεκμηρίου αθωότητας, το οποίο αποτελεί θεμελιώδη αρχή του σύγχρονου ποινικού δικαίου και *conditio sine qua non* για την προστασία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη³¹.

40984/07], 4 Οκτωβρίου 2010, παρ. 88; *Węgrzynowski και Smolczewski κ. Πολωνίας* [αριθ. προσφ.: 33846/07], 16 Οκτωβρίου 2013, παρ. 59.

²⁹ ΕΔΔΑ, *Worm κ. Αυστρίας* [αριθ. προσφ.: 22714/93] 29 Αυγούστου 1997, παρ. 50, *News Verlags GmbH και Co.KG κ. Αυστρίας* [αριθ. προσφ.: 31457/96] 11 Απριλίου 2000, παρ. 56, *Egeland και Hanseid κ. Νορβηγίας* [αριθ. προσφυγή: 34438/04], 16 Ιουλίου 2009, παρ. 49.

³⁰ Βλ. έτσι Human Rights Committee, *General comment No. 34-Article 19: Freedoms of opinion and expression*, *op.cit.*, παρ. 13.

³¹ Ν. Ανδρουλάκης, *Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης*, Εκδ. Π. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007, σελ. 227 επ.

Το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου μέχρι να αποδειχθεί νόμιμα η ενοχή του δεν κατοχυρώνεται ρητά στο Σύνταγμα³². Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν υπονοείται κατά λογική ανάγκη τόσο από τις συνταγματικές εγγυήσεις της προσωπικής ασφάλειας και της απαγόρευσης επιβολής ποινής χωρίς νόμο (άρθρα 6 και 7 Συντ.), όσο και ως ειδικότερη εκδήλωση της προστασίας της προσωπικότητας και του απαραβίαστου του ιδιωτικού βίου (άρθρα 5 και 9 Συντ.)³³. Ο εθνικός νομοθέτης ανταποκρίνεται στην επιταγή αυτή, κατοχυρώνοντας πολλαπλά τα δικαιώματα του κατηγορούμενου στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας³⁴. Σε κάθε, δε, περίπτωση, το τεκμήριο αθωότητας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύει κάθε άλλης αντίθετης διάταξη νόμου³⁵, καθώς κατοχυρώνεται ρητά στο άρθρο 6, παρ. 2, της ΕΣΔΑ οι διατάξεις του οποίου ορίζουν ότι «[κ]άθε πρόσωπο το οποίο κατηγορείται για αδίκημα τεκμαίρεται ότι είναι αθώο μέχρι της νόμιμης απόδειξης της ενοχής του».

Για πρώτη φορά καθιερώθηκε στο άρθρο 9 της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη του 1789, δυνάμει του οποίου «[κ]αθένας τεκμαίρεται αθώος μέχρι να κηρυχθεί ένοχος»³⁶, ενώ έκτοτε σωρεία διεθνών και ευρωπαϊκών νομικά δεσμευτικών κειμένων το συμπεριλαμβάνουν μεταξύ των θεμελιωδών εγγυήσεων που ανάγονται σε προστατευόμενα δικαιώματα. Έτσι, το άρθρο 11, παρ. 1, της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (εφεξής ΟΔΔΑ) ορίζει ότι «[κ]άθε κατηγορούμενος για ποινικό αδίκημα πρέπει να θεωρείται αθώος, ωστόσο διαπιστωθεί η ενοχή του σύμφωνα με τον νόμο, σε ποινική δίκη, κατά την οποία θα του έχουν εξασφαλιστεί όλες οι απαραίτητες για την υπεράσπισή του εγγυήσεις», ενώ στο ίδιο πλαίσιο κινούνται και τα άρθρα 14, παρ. 2, ΔΣΑΠΔ³⁷, 40, παρ. 2, ΔΣΔΠ³⁸ και 48, παρ. 1, ΧΘΔ της ΕΕ³⁹.

³² Όπως αναφέρεται στον Π.Δ. Δαγτόγλου, το τεκμήριο «μη ενοχής» είχε περιληφθεί στο άρθρο 15 του Συντάγματος της Τροιζήνας του 1827, αλλά δεν επαναλήφθηκε έκτοτε. Βλ. έτσι Π.Δ. Δαγτόγλου, *op.cit.*, σελ. 322.

³³ Βλ. έτσι ενδεικτικά ΣτΕ 3336/2007, ΣτΕ 1380/2005.

³⁴ Ενδεικτικά αναφέρονται το δικαίωμα ανακοίνωσης των εγγράφων της ανάκρισης (άρθρο 101 ΚΠΔ), το δικαίωμα συνηγόρου (άρθρα 100 και 376 ΚΠΔ), το δικαίωμα απολογίας (άρθρα 102 επ., 273, παρ. 2 και 36 ΚΠΔ), το δικαίωμα κλήτευσης μαρτύρων (άρθρα 326, 327 και 581, παρ. 2, ΚΠΔ), το δικαίωμα διερμηνείας για τους αγνοούντες την ελληνική γλώσσα (233 επ. ΚΠΔ) κ.ά.

³⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 28, παρ. 1, Συντ.

³⁶ «*Tout homme étant présumé innocent jusqu'à ce qu'il ait été déclaré coupable, s'il est jugé indispensable de l'arrêter, toute rigueur qui ne serait pas nécessaire pour s'assurer de sa personne doit être sévèrement réprimée par la loi*», Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789, άρθρο 9.

³⁷ «Κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα τεκμαίρεται ότι είναι αθώο εφόσον η ενοχή του αποδειχθεί σύμφωνα με το νόμο», άρθρο 14, παρ. 2, ΔΣΑΠΔ.

³⁸ «[...] τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ιδιαίτερα ώστε : β. Κάθε παιδί ύποπτο ή κατηγορούμενο για παράβαση του ποινικού νόμου να έχει τουλάχιστον δικαίωμα στις ακόλουθες εγγυήσεις: ι. Να θεωρείται αθώο μέχρι να αποδειχθεί νόμιμα η ενοχή του [...]», άρθρο 40, παρ. 2, ΔΣΔΠ.

³⁹ «Κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με τον νόμο», άρθρο 48, παρ. 1, ΧΘΔ της ΕΕ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η φύση του τεκμηρίου αθωότητας είναι διττή⁴⁰: αφενός, αποτελεί μια γενική αρχή της ποινικής διαδικασίας, και ειδικότερα μια διαδικαστική εγγύηση υπέρ του ύποπτου ή κατηγορούμενου για την τέλεση αξιόποινης πράξης προσώπου (βλ. υπό α), αφετέρου, έχει μια ευρύτερη προστατευτική εμβέλεια, αποσκοπώντας ταυτόχρονα στη διασφάλιση του σεβασμού της τιμής και της ακεραιότητας του διωκόμενου προσώπου (βλ. υπό β).

α. Το τεκμήριο αθωότητας ως διαδικαστική εγγύηση υπέρ του κατηγορούμενου

Ως μια από τις θεμελιώδεις αρχές της ποινικής δίκης⁴¹ και αναπόσπαστο στοιχείο της δίκαιης δίκης σύμφωνα με το άρθρο 6, παρ. 1, της ΕΣΔΑ⁴², το τεκμήριο αθωότητας κατοχυρώνεται πρωταρχικά ως μια διαδικαστική εγγύηση, η οποία παραβιάζεται όταν δικαστική κρίση στο πλαίσιο εκκρεμούς ποινικής διαδικασίας υποδηλώνει ότι το ύποπτο ή κατηγορούμενο για τέλεση αξιόποινης πράξης πρόσωπο αντιμετωπίζεται ως ένοχο από το δικαστήριο παρά το γεγονός ότι το ίδιο δεν έχει επισήμως και οριστικά αποφανθεί σχετικά⁴³. Πρόκειται για μια γενικότερη ρήτρα προστασίας των ατομικών και υπερασπιστικών δικαιωμάτων του ύποπτου ή κατηγορούμενου στην ποινική δίκη, όπως αυτά προσδιορίζονται στο άρθρο 6, παρ. 1 και 3, της ΕΣΔΑ, το Σύνταγμα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και αφορά κυρίως ζητήματα κατανομής του βάρους απόδειξης, εφαρμογής τεκμηρίων ενοχής του κατηγορούμενου, καθώς και τη διατύπωση προβληματικών κρίσεων από το δικαστήριο εκκρεμούσης της ποινικής διαδικασίας. Ειδικότερα, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 9^{ης} Μαρτίου 2016 για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του

⁴⁰ Για τη διττή αυτή φύση του τεκμηρίου αθωότητας βλ. Ι. Ανδρουλάκης, *Κριτήρια της δίκαιης ποινικής δίκης*, Εκδ. Π. Ν. Σάκκουλα, 2000, σελ. 19, Π. Βογιατζής, «Το τεκμήριο αθωότητας (άρθρο 6, παρ. 2, ΕΣΔΑ)», σε Λ.Α. Σισιλιάνος, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ερμηνεία κατ' άρθρον, op.cit.*, σελ. 252 επ., Γ. Κασσιμάτης, Παρέμβαση, σε Εταιρία Δικαστικών Μελετών, Ένωση Ελλήνων Συνταγματολόγων, *Η δημοκρατική νομιμοποίηση του δικαστή και το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1993, σελ. 130 επ., Γ. Τριανταφύλλου, «Τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου», σε Λ. Κοτσαλής, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ποινικό Δίκαιο. Ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 1-10 ΕΣΔΑ*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 471-472. Έχει διατυπωθεί και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία το τεκμήριο αθωότητας αποτελεί δικαίωμα του κατηγορούμενου και δεν πρέπει να αναχθεί σε γενική αρχή του δικαίου, γιατί κάτι τέτοιο μπορεί να λειτουργήσει σε βάρος του κατηγορούμενου. Βλ. έτσι Στ. Αλεξιάδης, «Το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου», σε Εταιρία Δικαστικών Μελετών, Ένωση Ελλήνων Συνταγματολόγων, *Η δημοκρατική νομιμοποίηση του δικαστή και το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου, op.cit.*, σελ. 103 επ.

⁴¹ Βλ. σχετικά R. Badinter, «La présomption d'innocence, histoire et modernité», σε *Mélanges Catala: le droit privé français à la fin du XXe siècle*, Paris, Litec, 2001, σελ. 133 επ., Π. Βογιατζής, *op.cit.*, σελ. 252 επ.

⁴² ΕΔΔΑ, *Deweert κ. Βελγίου* [αριθ. προσφ.: 6903/75], 27 Φεβρουαρίου 1980, παρ. 56, *Minelli κ. Ιταλίας* [αριθ. προσφ.: 8660/79], 25 Μαρτίου 1983, παρ. 27, *Kamasinski κ. Αυστρίας* [αριθ. προσφ.: 9783/82], 19 Δεκεμβρίου 1989, παρ. 62, *Allenet de Ribemont κ. Γαλλίας* [αριθ. προσφ.: 15175/89], 10 Φεβρουαρίου 1995, παρ. 35, *Ismoilov κ.ά. κ. Ρωσίας* [αριθ. προσφ.: 2947/06], 24 Απριλίου 2008, παρ. 161, *Lizaso Azconobieta κ. Ισπανίας* [αριθ. προσφ.: 28834/08], 28 Ιουνίου 2011, παρ. 37.

⁴³ Βλ. σχετικά Π. Βογιατζής, *op.cit.*, σελ. 252-256.

δικαιώματος παράστασης του κατηγορούμενου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, το τεκμήριο αθωότητας εφαρμόζεται σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας από τη στιγμή που ένα πρόσωπο θεωρείται ύποπτο ή κατηγορείται για την τέλεση αξιόποινης πράξης ή εικαζόμενης αξιόποινης πράξης μέχρι την απόφαση για την τελική εκτίμηση του κατά πόσον το εν λόγω πρόσωπο διέπραξε τη σχετική αξιόποινη πράξη και μέχρι η εν λόγω απόφαση να καταστεί οριστική.

Παραμένει, δε, το τεκμήριο αθωότητας ισχυρό από το χρονικό σημείο της επίσημης γνωστοποίησης από την αρμόδια Αρχή ότι το άτομο τέλεσε ποινικό αδίκημα⁴⁴ έως και την έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής ή αθωωτικής απόφασης ή απαλλακτικού βουλεύματος⁴⁵. Το πεδίο εφαρμογής του, τέλος, εκτείνεται στο πλαίσιο οποιασδήποτε κατασταλτικής διαδικασίας κατά την οποία ο προσφεύγων ζητά την απαλλαγή του, επομένως και διοικητικής⁴⁶.

β. Το τεκμήριο αθωότητας ως έκφανση της προσωπικότητας του κατηγορούμενου και η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του τεκμηρίου αθωότητας

Η εφαρμογή του τεκμηρίου αθωότητας, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 6, παρ. 2, της ΕΣΔΑ και ερμηνεύεται από το ΕΔΔΑ, δεν περιορίζεται μόνο σε δικαστικές διαδικασίες, ποινικές ή μη, αλλά επεκτείνεται και σε σχόλια και κρίσεις που διατυπώνονται από μη δικαστικές Αρχές εκκρεμούσης της ποινικής διαδικασίας⁴⁷. Όπως πολύ ορθά έχει επισημανθεί στη θεωρία, ο εμπλουτισμός αυτός του περιεχομένου του τεκμηρίου αθωότητας με μια νέα εξωτερική όψη αποβλέπει στην προστασία της υπόληψης του προσώπου που είναι ύποπτο ή κατηγορείται για την τέλεση αξιόποινης πράξης (reputation related aspect)⁴⁸ και θεμελιώνεται στο γεγονός ότι «η μη διακρίβωση ποινικής ευθύνης ή ακόμη περισσότερο η αθώωση του προσφεύγοντος αποτελεί αυτοτελές στοιχείο της προσωπικότητάς του, το οποίο τον συνοδεύει εσαεί και οφείλει να γίνεται σεβαστό από τις κρατικές Αρχές πέρα από τα στενά όρια της ποινικής δίκης»⁴⁹. Υπ' αυτή την έννοια, μάλιστα, το ίδιο το ΕΔΔΑ έχει παραδεχτεί ότι το τεκμήριο αθωότητας και η προστασία που παρέχει το άρθρο 6, παρ. 2, της ΕΣΔΑ

⁴⁴ ΕΔΔΑ, *Deweert κ. Βελγίου* [αριθ. προσφ.: 6903/75], 27 Φεβρουαρίου 1980, παρ. 46.

⁴⁵ ΕΔΔΑ, *Κώνστας κ. Ελλάδας* [αριθ. προσφ.: 53466/07], 28 Νοεμβρίου 2011, παρ. 36, ΕΕπιτροπήΔΑ, *Englert κ. Γερμανίας* [αριθ. προσφ.: 10282/83], Έκθεση της 9^{ης} Οκτωβρίου 1985, παρ. 49, *Nölkenbockhoff κ. Γερμανίας* [αριθ. προσφ.: 10300/83], Έκθεση της 9^{ης} Οκτωβρίου 1985, παρ. 45.

⁴⁶ Δεν περιορίζεται, συνεπώς, μόνο στις περιπτώσεις όπου ο προσφεύγων έχει την ιδιότητα του κατηγορούμενου στο πλαίσιο μίας ποινικής δίκης. Βλ. έτσι ΕΔΔΑ, *Öztürk κ. Γερμανίας* [αριθ. προσφ.: 22479/93], 21 Φεβρουαρίου 1984, *Lutz κ. Γερμανίας* [αριθ. προσφ.: 9912/82], 25 Αυγούστου 1987, παρ. 55-57, *Βασίλειος Σταυρόπουλος κ. Ελλάδας* [αριθ. προσφ.: 35522/04], 27 Δεκεμβρίου 2007, παρ. 28, *Μαμιδάκης κ. Ελλάδας* [αριθ. προσφ.: 35533/04], 11 Απριλίου 2007, παρ. 20-21.

⁴⁷ ΕΔΔΑ, *Κώνστας κ. Ελλάδας* [αριθ. προσφ.: 53466/07], 28 Νοεμβρίου 2011, παρ. 32.

⁴⁸ Γ. Τριανταφύλλου, «Τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου», *op.cit.*, σελ. 470-471. Βλ. έτσι και ΕΔΔΑ, *Allen κ. Ηνωμένου Βασιλείου* [αριθ. προσφ.: 25424/09], 12 Ιουλίου 2013, παρ. 94.

⁴⁹ Π. Βογιατζής, *op.cit.*, σελ. 257.

αλληλεπικαλύπτονται σε ένα βαθμό με την προστασία που παρέχεται από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής του κατηγορούμενου⁵⁰.

Εάν η επέκταση του πεδίου εφαρμογής του τεκμηρίου αθωότητας εκτός του στενού πλαισίου της ποινικής δίκης όπου κρίνεται η κατηγορία κατά του προσφεύγοντος είναι, σύμφωνα με την ερμηνεία που κάνει ο δικαστής του Στρασβούργου, αδιαμφισβήτητη, δεν ισχύει το ίδιο για τον κύκλο των προσώπων που δεσμεύονται από το τεκμήριο, καθώς η θεωρία φαίνεται να είναι διχασμένη στο θέμα αυτό. Ενώ δηλαδή, και υπό το φως των ανωτέρω επισημάνσεων, δεν αμφισβητείται ότι το τεκμήριο αθωότητας δεσμεύει εκτός από τον κρίνοντα ποινικό δικαστή και κάθε φορέα κρατικής λειτουργίας, είτε ασκεί καθήκοντα στην ποινική διαδικασία είτε όχι, η απάντηση στο ερώτημα αν μεταξύ των αποδεκτών του τεκμηρίου συγκαταλέγονται και ιδιώτες δεν είναι ευχερής. Πιο συγκεκριμένα, και με δεδομένη την παραδοχή ότι τα ΜΜΕ έχουν σήμερα εισβάλει στην ποινική διαδικασία και προβάλλουν την αξίωση να επηρεάζουν τον τρόπο διεξαγωγής και έκβασής της⁵¹, δεχόμενα μάλιστα έντονη κριτική για την κατάφορη παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας, η ισχύς του τεκμηρίου αθωότητας απέναντι στα ΜΜΕ⁵², ως ξένους προς το δικαστήριο παράγοντες, αμφισβητείται.

Σύμφωνα με μια άποψη της θεωρίας, το τεκμήριο αθωότητας δεν εφαρμόζεται στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, κυρίως διότι ως διαδικαστική εγγύηση υπέρ του κατηγορούμενου προστατεύει μόνο εκείνον που είναι ύποπτος ή κατηγορείται για αξιόποινη πράξη και βρίσκεται σε στενή σχέση με το δικαίωμα αυτού να αποκρούσει τη σε βάρος του κατηγορία σε μια δίκαιη δίκη. Πολλώ δε μάλλον, όταν ο κατηγορούμενος έχει στη διάθεσή του ένα ολόκληρο πλέγμα συνταγματικών και άλλων νομοθετικών διατάξεων για την προστασία της προσωπικότητας. Σύμφωνα, δε, με την άποψη αυτή, έμμεσα μόνο μπορεί να προκύψει δέσμευση των ιδιωτών από το τεκμήριο αθωότητας, καθώς γίνεται δεκτό ότι το Κράτος έχει υποχρέωση να λαμβάνει θετικά μέτρα για τη διασφάλιση της τήρησης και του σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας από τους ιδιώτες και δη τα ΜΜΕ⁵³.

⁵⁰ ΕΔΔΑ, *Allen κ. Ηνωμένου Βασιλείου* [αριθ. προσφ.: 25424/09], 12 Ιουλίου 2013, παρ. 94.

⁵¹ Η. Αναγνωστόπουλος, «Η ποινική προστασία της προσωπικότητας έναντι των μέσων μαζικής επικοινωνίας (Επίκαιρα ζητήματα)», *ΝοΒ*, Τόμ. 57, Τεύχ. 1, 2009, σελ. 43.

⁵² Κι εδώ προφανώς αναφερόμαστε σε ιδιωτικά ΜΜΕ, καθώς η ισχύς του τεκμηρίου αθωότητας έναντι ΜΜΕ που ελέγχονται από το Κράτος δεν αμφισβητείται. Βλ. έτσι Γ. Τριανταφύλλου, «Τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου», *op.cit.*, σελ. 477.

⁵³ Για την άποψη αυτή βλ. Ι. Μυλωνάς, *Πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1994, σελ. 93, 95, 101 επ., Στ. Αλεξιάδης, «Το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου», *op.cit.*, σελ. 115, Δ. Πρωτοπαπός, *Το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου στην ποινική δίκη*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2006, σελ. 202-203, Γ. Κάβουρας, *Το τεκμήριο Αθωότητας. Η έκταση ισχύος και η λειτουργία του – Η δικονομική θέση του κατηγορούμενου στο σύστημα δικαίου*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003, σελ. 125-126.

Αντίθετη άποψη, που υποστηρίζεται ευρέως στην ελληνική θεωρία, αναγνωρίζει ότι το τεκμήριο αθωότητας δεσμεύει οριζόντια και τους ιδιώτες⁵⁴. Η άποψη αυτή θεμελιώνεται με ευθεία αναφορά στο άρθρο 25, παρ. 1 γ', του Συντ. και τη θεωρία της άμεσης τριτενέργειας των ατομικών δικαιωμάτων⁵⁵ και δημιουργεί στα ΜΜΕ την υποχρέωση, στο βαθμό που ενημερώνουν την κοινή γνώμη σχετικά με υποθέσεις της ποινικής δικαιοδοσίας, να σέβονται το τεκμήριο αθωότητας ως νομοθετικό όριο που τα δεσμεύει. Η νομολογία του ΕΔΔΑ δεν αναγνωρίζει κατά τρόπο ευθύ και ρητό την εφαρμογή της θεωρίας της άμεσης τριτενέργειας του τεκμηρίου αθωότητας. Έμμεσα, ωστόσο, ο δικαστής του Στρασβούργου έχει επανειλημμένως αποδεχθεί ότι μια επίμονη δημοσιογραφική εκστρατεία, που εμφανίζει τον κατηγορούμενο ως ένοχο πριν την νόμιμη απόδειξη της ενοχής του, προσβάλλει το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη, επηρεάζοντας την κοινή γνώμη και, μέσω αυτών, τυχόν ενόρκους που καλούνται να αποφασίσουν για την ενοχή του κατηγορούμενου⁵⁶. Έχει δεχτεί, με άλλα λόγια, το ΕΔΔΑ ότι σε περίπτωση προσβολής του τεκμηρίου αθωότητας, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 6, παρ. 2, της ΕΣΔΑ, από ιδιώτες (τα ΜΜΕ εν προκειμένω), η προσβολή αυτή καταλογίζεται στο Κράτος στο οποίο διεξάγεται η ποινική διαδικασία.

Στην πραγματικότητα, η θεωρητική αυτή συζήτηση έχει μικρή πρακτική αξία, στο βαθμό που στην ελληνική έννομη τάξη το τεκμήριο αθωότητας κατοχυρώνεται ευθέως νομοθετικά από σειρά διατάξεων, που επιχειρούν να βρουν τη σωστή ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων που συνδέονται με την ελευθερία της πληροφορίας και των δικαιωμάτων που απορρέουν από την αρχή της δίκαιης δίκης που προσδοκά ο κατηγορούμενος. Το Συμβούλιο της Επικρατείας (εφεξής ΣτΕ), άλλωστε, απορρίπτοντας αίτηση ακύρωσης απόφασης του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης (εφεξής ΕΣΡ), έχει δεχτεί ότι το τεκμήριο της αθωότητας, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 6, παρ. 2, της ΕΣΔΑ, δεν είναι αντιτάξιμο μόνο έναντι των δημόσιων Αρχών, αλλά και έναντι ιδιωτών, ακόμη κι αν αυτό συνεπάγεται τον περιορισμό της ελευθερίας του Τύπου να μεταδίδει ειδήσεις σχετικά με την τέλεση αξιόποινων πράξεων και να πληροφορεί το κοινό σχετικά με το θεωρούμενο από τις αρμόδιες Αρχές ως ένοχο ή ύποπτο τέλεσης των πράξεων αυτών⁵⁷.

⁵⁴ Ν. Ανδρουλάκης, *Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης*, *op.cit.*, σελ. 242, Γ. Τριανταφύλλου, «Τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου», *op.cit.*, σελ. 477-478, Γ. Κάβουρας, *Το τεκμήριο Αθωότητας. Η έκταση ισχύος και η λειτουργία του – Η δικονομική θέση του κατηγορούμενου στο σύστημα δικαίου*, *op.cit.*, σελ. 126-127.

⁵⁵ Ενώ μερίδα της θεωρίας δέχεται την ενεργοποίηση της ισχύος του τεκμηρίου αθωότητας έναντι των ιδιωτών χωρίς απαραίτητα να τη θεμελιώνει στην αρχή της τριτενέργειας των δικαιωμάτων. Βλ. πχ. έτσι Ι. Ανδρουλάκης, *Κριτήρια της δίκαιης ποινικής δίκης*, *op.cit.*, σελ. 28.

⁵⁶ “[A] virulent press campaign can adversely affect the fairness of a trial by influencing public opinion and, consequently, jurors called upon to decide the guilt of an accused”. Βλ. έτσι ΕΔΔΑ, *Akay κ. Τουρκίας* [αριθ. προσφ.: 34501/97], (απόφ. επί του παραδεκτού) 19 Φεβρουαρίου 2002, *Mircea κ. Ρουμανίας* [αριθ. προσφ.: 41250/02], 29 Ιουνίου 2007, παρ. 73, *Viorel Burzo κ. Ρουμανίας* [αριθ. προσφ.: 75109/01 και 12639/02], 30 Σεπτεμβρίου 2009, παρ. 158, *GCP κ. Ρουμανίας* [αριθ. προσφ.: 20899/03], 4 Ιουνίου 2012, παρ. 46.

⁵⁷ Βλ. ΣτΕ 152/2004, σκ. 4.

Πόσο εύκολη όμως είναι η επίτευξη αυτής της ισορροπίας μεταξύ δύο δικαιωμάτων που φαινομενικά εκπληρώνονται μέσω εκ διαμέτρου αντίθετων εγγυήσεων: δημοσιότητα και εντυπωσιασμός για το πρώτο, μυστικότητα της προδικασίας, προστασία της προσωπικότητας και διασφάλιση του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής του κατηγορούμενου για το δεύτερο; Μήπως η δημοσιοποίηση και η έμμεση δημοσιότητα της ποινικής διαδικασίας από τα ΜΜΕ ακυρώνουν στην πράξη το σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας ως θεμελιώδους προϋπόθεσης πραγμάτωσης της δίκαιης δίκης⁵⁸;

---

⁵⁸ Στα ερωτήματα αυτά έχει επιχειρήσει να δώσει απαντήσεις η ΕΕΔΑ και σε παλαιότερες Παρατηρήσεις της, όπου σχολίασε την τελευταία τροποποίηση του Ν 2472/1997 με το Ν 3625/2007 για την *Κύρωση, εφαρμογή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία και άλλες διατάξεις* (ΦΕΚ Α' 290/24.12.2007), επισημαίνοντας με έμφαση τον περιορισμό της προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Βλ. ΕΕΔΑ, [*Η δημοσιοποίηση δεδομένων σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες*](#) (2008).

Π. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ: Η ΔΥΣΚΟΛΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

«Το τεκμήριο αθωότητας δεν υπερισχύει ούτε κατισχύει της ελευθερίας του Τύπου»⁵⁹. Στη διαπίστωση αυτή, που συμπυκνώνει την ανάγκη αμοιβαίας οριοθέτησής τους κατά τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η προστασία και προώθηση και των δύο, εντοπίζεται η δυσκολία της επίλυσης της σύγκρουσης μεταξύ του δικαιώματος στην πληροφόρηση και του τεκμηρίου αθωότητας, καθώς και τα δυο αγαθά αξιολογούνται ως ιδιαίτερα σημαντικά σε ένα δημοκρατικό και ευνομούμενο Κράτος δικαίου. Άλλωστε, δεν είναι νέο το φαινόμενο. Ο σπουδαιότερος περιορισμός των ατομικών δικαιωμάτων, όπως συχνά επισημαίνεται στη θεωρία, προέρχεται από την ανάγκη αμοιβαίας οριοθέτησης των βιοτικών σχέσεων που ρυθμίζουν, κατά τρόπο ώστε να καθίσταται εφικτή η υλοποίησή τους⁶⁰.

Σε καμία περίπτωση, ωστόσο, αυτό δεν συνεπάγεται την ιεράρχηση ή την *in abstracto* προτίμηση ενός δικαιώματος σε βάρος άλλου. Αντίθετα, οποιαδήποτε προσπάθεια επίλυσης της ενδεχόμενης σύγκρουσης μεταξύ δύο δικαιωμάτων οφείλει να έχει ως αφετηρία τη θεμελιώδη παραδοχή της «τυπικής νομικής ισοδυναμίας όλων των διατάξεων, οι οποίες περιλαμβάνονται στο Σύνταγμα»⁶¹. Δεδομένου, συνεπώς, ότι πρόκειται για τυπικά ισοδύναμης ισχύος διατάξεις, η σύγκρουσή τους μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο με βάση «μια *ad hoc* σχέση προτίμησης ανάμεσά τους, με γνώμονα τη βέλτιστη δυνατή έκβαση στη σύγκρουση των διακυβευόμενων δικαιωμάτων και έννομων αγαθών»⁶². Την πρακτική αυτή εναρμόνιση της ελευθερίας της πληροφορίας και του σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας στη συγκεκριμένη εφαρμογή τους επιχειρεί ο έλληνας νομοθέτης μέσα από μία σειρά νομοθετικών διατάξεων που οριοθετούν τη δεοντολογική υποχρέωση των ΜΜΕ και των δημοσιογράφων να σέβονται το τεκμήριο αθωότητας (βλ. πιο κάτω υπό Α). Μια σειρά περιορισμών που απ' ό,τι φαίνεται στην πράξη δεν υπήρξαν αρκετοί για να προστατεύσουν αποτελεσματικά το τεκμήριο αθωότητας. Το παρόν προτεινόμενο πλαίσιο Συστάσεων που αναπτύσσει η ΕΕΔΑ φιλοδοξεί να ενισχύσει όχι τόσο το υπάρχον σχετικό νομοθετικό πλαίσιο, αλλά κυρίως την εμπέδωσή του από τα ΜΜΕ (βλ. πιο κάτω υπό Β).

---

⁵⁹ B. Mouffe, St. Hoebeke, *Le droit de la presse: presse écrite, presse audiovisuelle, presse électronique*, Louvain-La-Neuve: Academia-Bruyant, 2005, παρ. 691 επ.

⁶⁰ Π.Δ. Δαγτόγλου, *op.cit.*, σελ. 132. Κ. Χ. Χρυσόγονος, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002, σελ. 102-103.

⁶¹ ΣτΕ Ολομ., 292/1984, ΤοΣ 1985, σελ. 511 επ. Βλ. έτσι και Π.Δ. Δαγτόγλου, *op.cit.*, σελ. 132. Κ. Χ. Χρυσόγονος, *op.cit.*, σελ. 102-103.

⁶² Κ. Σταμάτης, *Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων. Εισαγωγή στη μεθοδολογία του Δικαίου*, 1997, σελ. 345, Π.Δ. Δαγτόγλου, *op.cit.*, σελ. 132.

Α. Οι περιορισμοί της ελευθερίας της πληροφορίας: εχέγγυο για το σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας

«Ο κατηγορούμενος οδηγείται στο δικαστήριο για να δικαστεί σε μια δίκαιη δίκη, να αθωωθεί ή να καταδικαστεί, να τιμωρηθεί, αλλά όχι να διαπομπευθεί»⁶³. Στη φράση αυτή συμπυκνώνεται η ανάγκη οριοθέτησης της ελευθερίας της πληροφορίας απέναντι στο επίσης θεμελιώδες δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Μιας οριοθέτησης που γνώμονά της οφείλει να έχει, αφενός, τη διασφάλιση της ελευθερίας του Τύπου και της ελεύθερης και αντικειμενικής πληροφόρησης της κοινής γνώμης και, αφετέρου, την προστασία της προσωπικότητας, της τιμής και της υπόληψης του κατηγορούμενου, ο οποίος πρέπει να προστατευθεί απέναντι στο ιδιότυπο τηλεοπτικό (ή και ηλεκτρονικό) ποινικό αρχείο που έχουν πια στη διάθεσή τους τα ΜΜΕ.

Η οριοθέτηση του ατομικού δικαιώματος της πληροφορίας, ως αναγκαία προϋπόθεση για την άσκησή του, θεμελιώνεται καταρχάς στο **άρθρο 19, παρ. 3, ΔΣΑΠΔ**, με την επιφύλαξη οι επιβαλλόμενοι περιορισμοί «να προβλέπονται με σαφήνεια από το νόμο και να είναι απαραίτητοι α. για το σεβασμό των δικαιωμάτων ή της υπόληψης των άλλων, β. για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών». Οι περιορισμοί αυτοί, ακόμη και στις δύο περιοχές που ρητά καλύπτονται από το ΔΣΑΠΔ, πρέπει όχι μόνο να «προβλέπονται από το νόμο», αλλά και να είναι συμβατοί με τον αυστηρό έλεγχο της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας⁶⁴. Οφείλουν, δε, σύμφωνα με την Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ, να εφαρμόζονται μόνο για τους σκοπούς για τους οποίους έχουν προβλεφθεί και να συνδέονται άμεσα με την συγκεκριμένη ανάγκη για την οποία θεσπίστηκαν⁶⁵. Ειδάλλως, τυχόν καταχρηστικοί ή υπερβολικά αυστηροί περιορισμοί κινδυνεύουν να εξοβελίσουν το ίδιο το δικαίωμα. Είναι πολύ σημαντικό, για το λόγο αυτό, «να μην ανατρέπεται η σχέση ανάμεσα στο δικαίωμα και τον περιορισμό, [...] τον κανόνα και την εξαίρεση»⁶⁶.

Ο κατάλογος των περιπτώσεων που δύνανται να οδηγήσουν σε περιορισμό της ελευθερίας της πληροφορίας διευρύνεται ακόμη περισσότερο από την **ΕΣΔΑ (άρθρο 10, παρ. 2)**, προκειμένου να συμπεριλάβει κάθε μέτρο που είναι αναγκαίο σε μια δημοκρατική

⁶³ Π. Κωστάκος, «Η επιρροή των ΜΜΕ στο δικαίωμα για μια δίκαιη δίκη», Δικαιοσύνη και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, *op.cit.*, σελ. 65.

⁶⁴ ΟΗΕ, Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Vladimir Velichkin κ. Λευκορωσίας* [υπόθ. αριθ. 1022/2001], 20 Οκτωβρίου 2005, UN Doc. CCPR/C/85/D/1022/2001 (2005), παρ. 7.3.

⁶⁵ Βλ. έτσι Human Rights Committee, *General comment No. 34-Article 19: Freedoms of opinion and expression*, *op.cit.*, παρ. 22 και *General comment No. 22, Official Records of the General Assembly, Forty-eighth Session, Supplement No. 40 (A/48/40)*, annex VI.

⁶⁶ Βλ. έτσι Human Rights Committee, *General comment No. 34-Article 19: Freedoms of opinion and expression*, *op.cit.*, παρ. 21 και *General comment No. 27 on article 12, Official Records of the General Assembly, Fifty-fifth Session, Supplement No. 40*, vol. I (A/55/40 (Vol. I)), annex VI, sect. A.

κοινωνία «για την εθνική ασφάλεια, την εδαφική ακεραιότητα ή τη δημόσια ασφάλεια, την προάσπιση της τάξης και την πρόληψη του εγκλήματος, την προστασία της υγείας ή της ηθικής, την προστασία της υπόληψης ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδιση της αποκάλυψης εμπιστευτικών πληροφοριών ή τη διασφάλιση του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας». Οι διατάξεις αυτές δεν αναιρούν σε καμία περίπτωση την ευρεία προστασία που απολαμβάνει ο Τύπος ως δημόσιος φύλακας της δημοκρατίας. Αντίθετα, η πλούσια νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 10 ενισχύει το σεβασμό της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθερίας του Τύπου ενόψει των ολοένα και πιο σημαντικών προκλήσεων που αυτές αντιμετωπίζουν εξαιτίας της διαρκούς μεταβολής των συνθηκών και των όρων του δημόσιου διαλόγου⁶⁷.

Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τις διατάξεις της **Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα**, η οποία μετά την κύρωσή της από το Ν 2068/1992⁶⁸ έχει υπερνομοθετική ισχύ, πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν ποινικές καταδίκες συγκαταλέγονται μεταξύ των ειδικά προστατευόμενων κατηγοριών πληροφοριών που δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο αυτοματοποιημένης επεξεργασίας παρά μόνο εφόσον προβλέπονται ειδικές εγγυήσεις⁶⁹. Ο σεβασμός και η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις δικαστικές Αρχές, όπως κατοχυρώνονται από την εν λόγω Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, εξειδικεύτηκαν περαιτέρω από την Επιτροπή Υπουργών με δύο Συστάσεις της: τη **Σύσταση (87)15 για τη ρύθμιση της χρήσης προσωπικών δεδομένων από τις αστυνομικές Αρχές της 17^{ης} Σεπτεμβρίου 1987**⁷⁰, καθώς επίσης και τη **Σύσταση (2003)13 σχετικά με τη διάθεση πληροφοριών από τα ΜΜΕ σχετικά με ποινικές διαδικασίες της 10^{ης} Ιουλίου 2003**⁷¹. Και τα δύο αυτά κείμενα, καίτοι στερούμενα δεσμευτικής ισχύος, έρχονται να συμπληρώσουν την προστασία του ιδιωτικού βίου του προσώπου σε περίπτωση που εκκρεμεί εις βάρος του ποινική δίωξη, προβλέποντας ότι η διάθεση πληροφοριών από τα ΜΜΕ για ύποπτους, κατηγορούμενους, καταδικασθέντες ή πρόσωπα που εμπλέκονται σε εκκρεμή ποινική υπόθεση πρέπει να σέβεται το δικαίωμά τους για προστασία της ιδιωτικής ζωής, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ. Η προστασία, δε, αυτή εξειδικεύεται και ενισχύεται όταν τα προστατευόμενα πρόσωπα είναι ανήλικοι ή άλλες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, όπως θύματα, μάρτυρες ή μέλη των

⁶⁷ Βλ. σχετικά Τ. Σταυρινάκη, «Άρθρο 10 – Ελευθερία έκφρασης», *op.cit.*, σελ. 430-431.

⁶⁸ ΦΕΚ Α' 118/9.7.1992.

⁶⁹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Σύμβαση για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα*, Στρασβούργο, 28.Ι.1981, Σύμβαση αριθ. 108, άρθρο 6, παρ. 2.

⁷⁰ Council of Europe, Committee of Ministers, *Recommendation No R(87)15 of the Committee of Ministers to member states regulating the use of personal data in the police sector*, 17 September 1987.

⁷¹ Council of Europe, Committee of Ministers, *Recommendation Rec(2003)13 of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings*, 10 July 2003.

οικογενειών των φερόμενων ως δραστών εγκληματικών πράξεων. Αυτό που σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται με έμφαση και από την Επιτροπή Υπουργών συνίσταται στις επιβλαβείς επιπτώσεις που μπορεί να έχει η δημοσιοποίηση στοιχείων προσδιοριστικών της ταυτότητας του προσώπου. Όπως τονίζεται άλλωστε και στην εμπειριστατωμένη σχετική **Εισηγητική Έκθεση της Σύστασης (2003)13**, που εκπονήθηκε από τη Συντονιστική Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα ΜΜΕ, «η απλή αναγραφή του ονόματος του κατηγορούμενου ή καταδικασθέντος δύναται να αποτελέσει από μόνη της κύρωση πιο αυστηρή και από την ίδια την ποινική κύρωση που επιδικάζει το Δικαστήριο. Περαιτέρω, μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την επανένταξη του ενδιαφερόμενου προσώπου στην κοινωνία»⁷².

Περαιτέρω, η **Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών** αναγνωρίζει ιδιαίτερο προστατευτικό καθεστώς στα «δεδομένα σχετικά με παραβάσεις, ποινικές καταδίκες ή μέτρα ασφαλείας», ορίζοντας, στο άρθρο 8, παρ. 5, ότι η επεξεργασία τους επιτρέπεται μόνον υπό τον έλεγχο της δημόσιας Αρχής και υπό τον όρο της τήρησης επαρκών και ειδικών εγγυήσεων. Οι εγγυήσεις, δε, αυτές, σύμφωνα με την ερμηνεία της εν λόγω ρύθμισης, θα πρέπει «να προσανατολίζονται στην προστασία του προσώπου έναντι αδικαιολόγητων δυσμενών διακρίσεων και να λαμβάνουν υπόψη το χρονικό διάστημα που έχει μεσολαβήσει από την τέλεση του εγκλήματος»⁷³.

Το πνεύμα αυτό της προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αποτυπώνεται και στην **Απόφαση Πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΕΕ) της 27ης Νοεμβρίου 2008 για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τυγχάνουν επεξεργασίας στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις**, η οποία δίνει το στίγμα της στο πρώτο κιόλας άρθρο, το οποίο υπενθυμίζει την υποχρέωση των Κρατών Μελών να «προστατεύουν τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες των φυσικών προσώπων, ιδίως δε το δικαίωμά τους για ιδιωτική ζωή», σε κάθε περίπτωση που τίθεται ζήτημα επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για λόγους πρόληψης, διερεύνησης, διαπίστωσης ή δίωξης αξιόποινων πράξεων ή εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων⁷⁴. Προς το σκοπό αυτό μάλιστα και για την αποτελεσματικότερη εκπλήρωσή του, γίνεται ιδιαίτερη μνεία στο Προοίμιο της Απόφασης

⁷² Council of Europe, Steering Committee on the Mass Media, Draft *Explanatory Memorandum to Recommendation Rec (2003)13 on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings*, CM(2003)85, 12 Ιουνίου 2003, Παράρτημα IV, Αρχή 8.

⁷³ Βλ. έτσι Λ. Μήτρου, *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, Εκδ. Σάκκουλα, 2012, σελ. 118-119.

⁷⁴ Βλ. ειδικότερα άρθρο 1, παρ. 2, Απόφασης Πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου της ΕΕ.

Πλαίσιο στην ανάγκη σύστασης από τα Κράτη μέλη Αρχών ελέγχου, οι οποίες θα είναι επιφορτισμένες με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τυγχάνουν επεξεργασίας στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των Κρατών Μελών⁷⁵.

Πρόσφατα, τέλος, στις 9 Μαρτίου 2016, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ, υιοθέτησαν την **Οδηγία (ΕΕ) 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 9^{ης} Μαρτίου 2016 για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορούμενου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας**, με σκοπό μεταξύ άλλων τη διασφάλιση επαρκούς βαθμού εμπιστοσύνης στα συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης Κρατών Μελών της ΕΕ και την ενίσχυση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Ειδικότερα, στο Προοίμιο της Οδηγίας επισημαίνεται ότι «τα Κράτη Μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν ότι κατά την παροχή πληροφοριών στα μέσα ενημέρωσης οι δημόσιες Αρχές δεν αναφέρονται στους ύποπτους ή τους κατηγορούμενους ως να είναι ένοχοι όσο δεν έχει αποδειχτεί η ενοχή των προσώπων αυτών κατά τον νόμο»⁷⁶. Για το σκοπό μάλιστα αυτό, η Οδηγία εστιάζει στην ανάγκη ενημέρωσης των δημόσιων Αρχών σχετικά με την υποχρέωσή τους να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τους την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας όταν παρέχουν ή διαδίδουν πληροφορίες στα ΜΜΕ. Σε κάθε περίπτωση, οι αρμόδιες Αρχές θα πρέπει να αποφεύγουν να εμφανίζουν τους ύποπτους ή τους κατηγορούμενους ως ενόχους, είτε στο δικαστήριο είτε δημόσια, μέσω της εφαρμογής μέτρων σωματικού περιορισμού, όπως χειροπέδων, γυάλινων κουβούκλιων, κλωβών και πέδων ποδιών⁷⁷, ενώ οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι πρέπει να διαθέτουν αποτελεσματικό ένδικο μέσο προστασίας σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων τους σε δίκαιη δίκη⁷⁸.

Στο ελληνικό Σύνταγμα, οι περιορισμοί του δικαιώματος στην πληροφόρηση μπορούν να θεμελιωθούν κυρίως με την επίκληση λόγων «εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων» (άρθρο 5Α Συντ.), καθώς επίσης και με τη γενική επιφύλαξη τήρησης των νόμων του άρθρου 14, παρ. 1, του Συντ.⁷⁹, η οποία ισχύει και για την ελευθερία έκφρασης. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, όπως γίνεται

⁷⁵ Βλ. ειδικότερα Προοίμιο, σκ. 33, Απόφασης Πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου της ΕΕ.

⁷⁶ Προοίμιο, σκ. 19.

⁷⁷ Βλ. έτσι Προοίμιο, σκ. 20 και άρθρο 5, παρ. 1. Εξαιρέση από τον κανόνα αυτό προβλέπεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η εφαρμογή μέτρων σωματικού περιορισμού επιβάλλεται για συγκεκριμένους λόγους που αφορούν είτε την ασφάλεια, μεταξύ άλλων προκειμένου να εμποδιστούν οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι να βλάψουν τους εαυτούς τους ή άλλους ή να καταστρέψουν κάποιο αντικείμενο, είτε την παρεμπόδιση των ύποπτων ή των κατηγορούμενων να φυγοδικήσουν ή να έλθουν σε επαφή με τρίτα πρόσωπα, όπως μάρτυρες ή θύματα. Βλ. έτσι Προοίμιο, σκ. 20 και άρθρο 5, παρ. 2.

⁷⁸ Άρθρο 10.

⁷⁹ «Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του Τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους».

δεκτό και από το ΣτΕ, και λαμβάνοντας ασφαλώς υπόψη το συνταγματικά προβλεπόμενο ελάχιστο όριο προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης και του Τύπου, η άσκηση των δικαιωμάτων του πληροφορέιν και του πληροφορείσθαι μπορεί να περιοριστεί «υπό την προϋπόθεση [...] ότι παρίστανται οι περιορισμοί αυτοί, εν όψει της αρχής της αναλογικότητας (**άρθρο 25, παρ. 1, του Συντ.**), ως απολύτως αναγκαίοι για την επίτευξη των επιδιωκόμενων, θεμιτών καταρχήν [...] σκοπών»⁸⁰. Η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, εν προκειμένω, λειτουργεί ως ο απόλυτος «περιορισμός των περιορισμών» που επιβάλλονται σε έναν καταρχήν επιτρεπτό περιορισμό θεμελιωδών δικαιωμάτων, δηλαδή ως το κριτήριο με το οποίο θα αποφασιστεί κατά πόσο ο περιορισμός ενός θεμελιώδους ατομικού δικαιώματος είναι συνταγματικά ανεκτός⁸¹.

Η απόπειρα «συμφιλίωσης» των δύο δικαιωμάτων, ειδικότερα σε ό,τι αφορά στις υποχρεώσεις των ΜΜΕ, αντανακλάται μεταξύ άλλων και στη **νομολογία του ΕΔΔΑ**, η οποία έχει λειτουργήσει διαπλαστικά⁸², καθώς ήδη, από την απόφαση *Sunday Times κατά Ηνωμένου Βασιλείου* της 26 Απριλίου 1979, το Δικαστήριο του Στρασβούργου επεσήμανε την ανάγκη επίτευξης της σωστής ισορροπίας μεταξύ της ελευθερίας του Τύπου και της διασφάλισης της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας⁸³. Όπως έχει έκτοτε επανειλημμένως τονίσει το ΕΔΔΑ, ο Τύπος, αναλαμβάνοντας την υποχρέωση και την ευθύνη της ενημέρωσης της κοινής γνώμης σε σοβαρά ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος, διαδραματίζει έναν εξέχοντα ρόλο σε μια δημοκρατική κοινωνία, τον οποίο ωστόσο οφείλει να φέρει σε πέρας σεβόμενος τα όρια που έχουν τεθεί και αφορούν ιδίως στην προστασία της υπόληψης και των δικαιωμάτων κάθε προσώπου⁸⁴. Οι δημοσιογράφοι έχουν καθήκον να σέβονται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και ιδίως το τεκμήριο αθωότητας των εμπλεκόμενων προσώπων σε εκκρεμείς ποινικές υποθέσεις⁸⁵, χωρίς να υπερβαίνουν τα όρια που θέτει η ορθή διοίκηση και απονομή της δικαιοσύνης⁸⁶.

⁸⁰ ΣτΕ Ολομ. 1213/2010, ΣτΕ 1215/2014, ΣτΕ 1432/2014, ΣτΕ 891/2015.

⁸¹ Στο ίδιο πλαίσιο άλλωστε, ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων επιδιώκει την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει με εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, ορίζοντας ότι δε νοείται περιορισμός στην άσκηση δικαιώματος ή ελευθερίας αν δεν προβλέπεται ρητά από το νόμο και δεν τηρεί την αρχή της αναλογικότητας (**άρθρο 52, παρ. 1, ΧΘΔ**), ενώ το **άρθρο 29, παρ. 2, ΟΔΔΑ** ορίζει ότι «[σ]την άσκηση των δικαιωμάτων του και στην απόλαυση των ελευθεριών του κανείς δεν υπόκειται παρά μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από τους νόμους, με αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίζεται η αναγνώριση και ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και να ικανοποιούνται οι δίκαιες απαιτήσεις της ηθικής, της δημόσιας τάξης και του γενικού καλού, σε μια δημοκρατική κοινωνία».

⁸² A. Spielmann, D. Spielmann, «Cour européenne des droits de l'homme. Présomption d'innocence (1982-1996)», *Annales du droit luxembourgeois*, 1996, pp. 496-497.

⁸³ ΕΔΔΑ, *Sunday Times κ. Ηνωμένου Βασιλείου* [αριθ. προσφ.: 6538/74], 26 Απριλίου 1979.

⁸⁴ ΕΔΔΑ, *De Haes και Gijssels κ. Βελγίου* [αριθ. προσφ.: 19983/92], 24 Φεβρουαρίου 1997, παρ. 37, *Bladet Tromsø και Stensaas κ. Νορβηγίας* [αριθ. προσφ.: 21980/93], παρ. 62, *Thoma κ. Λουξεμβούργου* [αριθ. προσφ.: 38432/97], 29 Μαρτίου 2001, παρ. 43-45, *Tourancheau και July κ. Γαλλίας* [αριθ. προσφ.: 53886/00], 12 Απριλίου 2006, παρ. 65-66.

⁸⁵ ΕΔΔΑ, *Worm κ. Αυστρίας* [αριθ. προσφ.: 22714/93], 29 Αυγούστου 1997, παρ. 50.

⁸⁶ ΕΔΔΑ, *Du Roy και Malarrie κ. Γαλλίας* [αριθ. προσφ.: 34000/96], 3 Ιανουαρίου 2001, παρ. 34.

Τα όρια, δε, αυτά επιχειρεί το Δικαστήριο του Στρασβούργου να προσδιορίσει με μεγαλύτερη σαφήνεια, τονίζοντας ότι οι δημοσιογράφοι πρέπει να απέχουν από κάθε δημοσίευση που θα διακύβευε το δικαίωμα ενός προσώπου σε δίκαιη δίκη παραβιάζοντας το τεκμήριο αθωότητας, θα υπονόμευε την εμπιστοσύνη του κοινού στο ρόλο των δικαστηρίων θέτοντας σε κίνδυνο το κύρος και την αμεροληψία της δικαιοσύνης ή θα αμφισβητούσε τον απόρρητο χαρακτήρα της ποινικής προδικασίας, ο οποίος εξυπηρετεί ουσιαστικά τη διευκόλυνση του έργου της ανάκρισης και την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας τους ανακριτικού έργου⁸⁷. Προκύπτει συνεπώς ξεκάθαρα από τη νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου ότι οι σχετικοί περιορισμοί της ελευθερίας της πληροφορίας δεν στοχεύουν αποκλειστικά και μόνο στην προστασία του κατηγορούμενου, της προσωπικότητας και των δικονομικών του δικαιωμάτων, αλλά αποβλέπουν ταυτόχρονα στην προστασία της ίδιας της κοινής γνώμης και της παροχής της έννομης προστασίας ως θεσμού και τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας και αμεροληψίας της δικαιοσύνης⁸⁸.

Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι δικαιολογείται η αδιάκριτη εφαρμογή ποινικών ρυθμίσεων που απαγορεύουν κατά τρόπο γενικό και απόλυτο, κατά παράβαση της ελευθερίας της πληροφορίας, τη δημοσίευση κάθε πληροφορίας σχετικά με εκκρεμείς ποινικές υποθέσεις⁸⁹. Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε το ΕΔΔΑ και στην υπόθεση *Verlagsgruppe News GMBH κ. Αυστρίας*, όπου σταθμίζοντας την προστασία της εικόνας ή της προσωπικής ζωής ενός προσώπου⁹⁰ και την ελευθερία της έκφρασης⁹¹ και λαμβάνοντας υπόψη τη συμβολή μιας φωτογραφίας ή ενός άρθρου στο δημόσιο διάλογο, έκρινε ότι δυσχερώς συμβιβάζεται με το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης μια γενική και απόλυτη νομοθετική απαγόρευση δημοσίευσης φωτογραφίας ή άλλων πληροφοριών σχετικών με εκκρεμή ποινική υπόθεση στο πλαίσιο δημοσιογραφικής έρευνας⁹². Μια τέτοια απαγόρευση, όπως άλλωστε έχει γίνει δεκτό κι από το ΣτΕ «δεν επιτρέπει στα αρμόδια εθνικά όργανα να προβούν σε στάθμιση, αφενός, των προστατευόμενων από την εσωτερική νομοθεσία και αφορώντων την εύρυθμη λειτουργία της δικαιοσύνης εννόμων αγαθών και, αφετέρου, των συμφερόντων του κοινού προς ενημέρωση επί ζητημάτων γενικού ενδιαφέροντος, τα οποία προστατεύονται από το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ⁹³. Αντίθετα, γίνεται σαφές ότι το τεκμήριο

⁸⁷ ΕΔΔΑ, *Worm κ. Αυστρίας* [αριθ. προσφ.: 22714/93], 29 Αυγούστου 1997, παρ. 50, *Tourancheau και July κ. Γαλλίας* [αριθ. προσφ.: 53886/00], 12 Απριλίου 2006, παρ. 66, *Campos Dâmaso κ. Πορτογαλίας* [αριθ. προσφ.: 17107/05], 24 Ιουλίου 2008, παρ. 31, *Pinto Coelho κ. Πορτογαλίας* [αριθ. προσφ.: 28439/08], 28 Νοεμβρίου 2011, παρ. 33.

⁸⁸ Λ. Μήτρου, *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, *op.cit.*, σελ. 151.

⁸⁹ ΕΔΔΑ, *Du Roy και Malaurie κ. Γαλλίας* [αριθ. προσφ.: 34000/96], 3 Ιανουαρίου 2001, παρ. 35, *Pinto Coelho κ. Πορτογαλίας* [αριθ. προσφ.: 28439/08], 28 Νοεμβρίου 2011, παρ. 40.

⁹⁰ Άρθρο 8 ΕΣΔΑ.

⁹¹ Άρθρο 10 ΕΣΔΑ.

⁹² ΕΔΔΑ, *Verlagsgruppe News GMBH κ. Αυστρίας (αριθ. 2)* [αριθ. προσφ.: 10520/02], 14 Μαρτίου 2007, παρ. 40.

⁹³ ΣτΕ 891/2015.

αθωότητας, υπό το φως του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ, δεν εμποδίζει καθόλου ούτε τις αρμόδιες Αρχές να αναφέρονται σε εκκρεμείς ποινικές υποθέσεις, αλλά ούτε και τον Τύπο να ενημερώνει την κοινή γνώμη, υπό τον όρο ότι «οι σχετικές αναφορές γίνονται με όλη τη διακριτικότητα και όλη την επιφύλαξη που επιβάλλει ο σεβασμός του τεκμηρίου αθωότητας»⁹⁴.

Πέραν της νομολογίας του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, πάντως, και παρά την παραδοχή της αναγκαίας αμοιβαίας οριοθέτησης του δικαιώματος στην πληροφόρηση και του τεκμηρίου αθωότητας και τη διαπίστωση της δυσκολίας της επίλυσης της σύγκρουσης μεταξύ τους, σε επίπεδο κανονιστικού πλαισίου, τα κριτήρια για τη στάθμιση μεταξύ των δύο «συγκρουόμενων δικαιωμάτων» δεν αποτυπώνονται με τρόπο σαφή, ομοιόμορφο και δεσμευτικό. Κατά καιρούς, έχουν αξιοποιηθεί από τις αρμόδιες ανακριτικές ή δικαστικές Αρχές, ως κριτήρια που συνηγορούν υπέρ της ονομαστικής αναφοράς ενός υπόπτου ή της δημοσιοποίησης της εικόνας του προσώπου του, η βαρύτητα της πράξης, η ένταση της υποψίας, η ένταση του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης ή η ενδεχόμενη συμβολή της δημόσιας αναφοράς στη διαλεύκανση ενός εγκλήματος⁹⁵.

Ειδικότερα, στις περιπτώσεις της λεγόμενης «βαριάς εγκληματικότητας», όπως είναι για παράδειγμα τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, υποστηρίζεται ότι όποιος παραβιάζει σκόπιμα προστατευόμενα με ποινικές κυρώσεις αγαθά «θα πρέπει καταρχήν να ανέχεται την ικανοποίηση του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης για ενημέρωση που ο ίδιος προκάλεσε»⁹⁶. Ομοίως, σε περιπτώσεις «μέτριας ή ελαφριάς εγκληματικότητας», γίνεται δεκτό ότι η δημοσιοποίηση μπορεί να δικαιολογηθεί υπό προϋποθέσεις όταν η αξιόποινη συμπεριφορά σχετίζεται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο με την άσκηση κρατικής αρμοδιότητας. Η διαπίστωση αυτή βρίσκει πλήρη εφαρμογή σε υποθέσεις στις οποίες εμπλέκονται πολιτικά πρόσωπα, τα οποία, όπως άλλωστε έχει γίνει δεκτό από το ΕΔΔΑ, οφείλουν να δείχνουν απέναντι στον Τύπο μεγαλύτερη ανοχή σε σχέση με το μέσο πολίτη⁹⁷. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, ακόμη και όταν πράγματι υπάρχει δικαιολογημένο συμφέρον για τη δημοσιοποίηση δεδομένων σχετικά με την τέλεση ποινικών αδικημάτων, για τη δικαιολόγηση της δημοσιοποίησης πρέπει να λαμβάνονται υπόψη συγκεκριμένα κριτήρια, όπως η κοινωνική θέση και λειτουργία του ύποπτου ή κατηγορούμενου για την τέλεση αξιόποινης πράξης και πάντα να εξυπηρετούνται σκοποί εγκληματολογικής πολιτικής.

⁹⁴ ΕΔΔΑ, *Allenet de Ribemont κ. Γαλλίας* [αριθ. προσφ.: 15175/89], 10 Φεβρουαρίου 1995, παρ. 38, *Garycki κ. Πολωνίας* [αριθ. προσφ.: 14348/02], 6 Μαΐου 2009, παρ. 69, *Fatullayev κ. Αζερμπαϊτζάν* [αριθ. προσφ.: 40984/07], 4 Οκτωβρίου 2010, παρ. 159, *Peša κ. Κροατίας* [αριθ. προσφ.: 40523/08], 8 Ιουλίου 2010, παρ. 139, *Κώνστας κ. Ελλάδας* [αριθ. προσφ.: 53466/07], 28 Νοεμβρίου 2011, παρ. 34.

⁹⁵ Βλ. σχετικά Λ. Μήτρου, *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, *op.cit.*, σελ. 141επ.

⁹⁶ *Idem*, σελ. 143.

⁹⁷ Βλ. σχετικά ΕΔΔΑ, *Karhuvaara και Iltalehti κ. Φινλανδίας* [αριθ. προσφ.: 53678/00], 16 Φεβρουαρίου 2005, παρ. 44, *Campos Dâmaso κ. Πορτογαλίας* [αριθ. προσφ.: 17107/05], 24 Ιουλίου 2008, παρ. 33.

Με σκοπό την προσφορότερη οριοθέτηση της ελευθερίας της πληροφορίας απέναντι στο επίσης θεμελιώδες δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, κάθε προσπάθεια χάραξης των ορίων οφείλει να λάβει υπόψη της το σύνολο των πτυχών της υποχρέωσης που υπέχουν τα ΜΜΕ έναντι του ύποπτου ή κατηγορούμενου για τέλεση αξιόποινης πράξης προσώπου και, πιο συγκεκριμένα, την υποχρέωση σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας μέχρι την έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης (βλ. πιο κάτω υπό α), την απαγόρευση χρησιμοποίησης εικόνων των προσώπων που θεωρούνται ύποπτα τέλεσης αξιόποινων πράξεων (βλ. πιο κάτω υπό β), την απαγόρευση μαγνητοσκόπησης και τηλεοπτικής μετάδοσης των προσώπων που οδηγούνται ενώπιον των αρμόδιων ανακριτικών και λοιπών Αρχών (βλ. πιο κάτω υπό γ), τη διασφάλιση της μυστικότητας της προδικασίας και την απαγόρευση υποκατάστασης αστυνομικών και δικαστικών Αρχών (βλ. πιο κάτω υπό δ), καθώς επίσης και την ανάγκη προστασίας των ανήλικων προσώπων που φέρονται ως δράστες εγκληματικών πράξεων (βλ. πιο κάτω υπό ε).

α. Σεβασμός τεκμηρίου αθωότητας μέχρι την έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης

Πέραν των διατάξεων υπερνομοθετικής ισχύος, ο σεβασμός του τεκμηρίου αθωότητας κατοχυρώνεται στην ελληνική έννομη τάξη τόσο νομοθετικά, όσο και κανονιστικά. Πιο συγκεκριμένα, οι διατάξεις του **άρθρου 3, παρ. 3, του Ν 1730/1987 σχετικά με την Ελληνική Ραδιοφωνία – Τηλεόραση, Ανώνυμη Εταιρία**⁹⁸ σκιαγραφούν το πλαίσιο γενικών αρχών που πρέπει να διέπουν τη λειτουργία των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών, ορίζοντας ειδικότερα σε ό,τι αφορά γεγονότα που σχετίζονται με αξιόποινες πράξεις ότι οι ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές οφείλουν όχι μόνο να σέβονται την αρχή ότι «ο κατηγορούμενος τεκμαίρεται αθώος μέχρι την καταδίκη του», αλλά ακόμη περισσότερο «να μην περιέχουν κρίσεις για πρόσωπα που φέρονται ως ενεχόμενα ή ύποπτα για τις πράξεις αυτές». Αξίζει, δε, να επισημανθεί ότι, δυνάμει των διατάξεων του **άρθρου 3, παρ. 1, Ν 2328/1995 για το Νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας, ρύθμιση θεμάτων της ραδιοτηλεοπτικής αγοράς και άλλες διατάξεις**⁹⁹, το δεοντολογικό αυτό πλαίσιο κανόνων δεν αφορά αποκλειστικά και μόνο τη Δημόσια Τηλεόραση, αλλά δεσμεύει, ως προϋπόθεση μάλιστα για την άδεια λειτουργίας των σταθμών, τις ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές του συνόλου των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών που εκπέμπουν στην ελληνική

⁹⁸ ΦΕΚ Α' 145/18.8.1987.

⁹⁹ ΦΕΚ Α' 159/3.8.1995.

Επικράτεια. Η υποχρέωση αυτή απορρέει ευθέως από το ίδιο το Σύνταγμα¹⁰⁰ και το δευτερογενές δίκαιο της ΕΕ¹⁰¹.

Ο σεβασμός της αρχής ότι «ο κατηγορούμενος τεκμαίρεται αθώος μέχρι την καταδίκη του» συμπεριλήφθηκε αρχικά μεταξύ των βασικών αρχών του **Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας**, όπως αυτός υιοθετήθηκε ήδη από το 1991 από το ΕΣΡ¹⁰². Σήμερα, ο **Κώδικας Δεοντολογίας ειδησεογραφικών και άλλων δημοσιογραφικών και πολιτικών εκπομπών** (ΠΔ 77/2003)¹⁰³ περιέχει ειδική διάταξη, στο άρθρο 11 που τιτλοφορείται «Ποινική διαδικασία», η οποία ορίζει ότι «[η] αρχή ότι ο κατηγορούμενος τεκμαίρεται αθώος μέχρι την αμετάκλητη καταδίκη του γίνεται σεβαστή και συνεπώς δεν προεξοφλείται το αποτέλεσμα της δίκης ούτε οι κατηγορούμενοι αναφέρονται, άμεσα ή έμμεσα, ως ένοχοι»¹⁰⁴. Η αρχή μάλιστα του τεκμηρίου αθωότητας εξειδικεύεται και ενισχύεται, ώστε να καθίσταται σαφές, με τρόπο ρητό και αδιαμφισβήτητο, ότι θεμελιώδης συνέπειά της είναι ο σεβασμός της προσωπικότητας, της τιμής, της υπόληψης και του ιδιωτικού βίου κάθε προσώπου που είναι ύποπτο τέλεσης εγκληματικής πράξης και η προστασία του από τη δημοσιοποίηση του ονόματος ή στοιχείων επαρκών για τον προσδιορισμό της ταυτότητάς του ή της εικόνας του από τα ΜΜΕ. Προς το σκοπό αυτό, απαγορεύεται ρητά όχι μόνο κάθε αναφορά με απαξιωτικούς χαρακτηρισμούς στο πρόσωπο του φερόμενου ως δράστη¹⁰⁵, αλλά ακόμη περισσότερο απαγορεύεται και κάθε αναφορά στο όνομα ή άλλο δηλωτικό της ταυτότητάς του στοιχείο, καθώς επίσης και η χρησιμοποίηση της εικόνας του¹⁰⁶.

Η αρχή του σεβασμού της προσωπικότητας, της τιμής, της υπόληψης και του ιδιωτικού βίου κάθε «ύποπτου» τέλεσης αξιόποινης πράξης επιβεβαιώνεται και από την ιδιαίτερη προστασία που επιφυλάσσει η έννομη τάξη σε δεδομένα που αφορούν σε ποινικές διώξεις ή καταδίκες, δεδομένα δηλαδή που δηλώνουν καταρχήν ιδιότητες και συμπεριφορές που η έννομη τάξη και το κοινωνικό σύνολο αντιμετωπίζουν με απαξία και κατ' επέκταση εκθέτουν και στιγματίζουν ένα πρόσωπο κατά τρόπο μόνιμο και απόλυτο¹⁰⁷. Τα δεδομένα αυτά χαρακτηρίζονται από το νομοθέτη ως «ευαίσθητα»¹⁰⁸ και τους επιφυλάσσεται ιδιαίτερη

¹⁰⁰ Βλ. άρθρο 15, παρ. 2, Συντ.

¹⁰¹ Οδηγία 89/552/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 3ης Οκτωβρίου 1989 για το συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων (L 298/17.10.1989, σελ. 23-30).

¹⁰² Βλ. έτσι άρθρο 10, παρ. 1, του Κανονισμού υπ' αρ. 1/1991 του ΕΣΡ «περί δημοσιογραφικής δεοντολογίας στη ραδιοτηλεόραση» (ΦΕΚ Β' 421/21.6.1991).

¹⁰³ ΦΕΚ Α' 75/28.3.2003.

¹⁰⁴ Άρθρο 11, παρ. 1 εδ. α', ΠΔ 77/2003.

¹⁰⁵ Άρθρο 11, παρ. 1 εδ. β', ΠΔ 77/2003.

¹⁰⁶ Άρθρο 11, παρ. 5, ΠΔ 77/2003.

¹⁰⁷ Λ. Μήτρου, *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, *op.cit.*, σελ. 118.

¹⁰⁸ Άρθρο 2 Ν 2472/1997 σχετικά με την Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (ΦΕΚ Α' 50/10.4.1997), όπως αντικαταστάθηκε με τα άρθρα 18, παρ. 1, του Ν 3471/ 2006 (ΦΕΚ Α' 133/28.6.2006), όγδοο, παρ. 3, του Ν 3625/2007 (ΦΕΚ Α' 290/24.12.2007) και 79 του Ν 4139/2013 (ΦΕΚ Α' 74/20.3.2013).

μεταχείριση. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί, στο σημείο αυτό, ότι στο ιδιαίτερο αυτό *status* των «ευαίσθητων δεδομένων» προσώπων που είναι ύποπτα ή έχουν καταδικασθεί για την τέλεση αξιόποινων πράξεων έχουν επέλθει σημαντικές μεταβολές. Πιο συγκεκριμένα, επικαλούμενος την ανάγκη προστασίας του κοινωνικού συνόλου και τη διευκόλυνση της αξίωσης της Πολιτείας για τον κολασμό των αξιόποινων πράξεων, ο νομοθέτης προέβλεψε, στο **άρθρο 2, περ. β΄, του Ν 2472/1997**, τη δυνατότητα δημοσιοποίησης από τις Αρχές προσωπικών δεδομένων σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες, αίροντας τη μέχρι τότε αυξημένη προστασία των δεδομένων αυτών ως «ευαίσθητων» και αποτυπώνοντας έτσι μια σημαντική αλλαγή στην ιεράρχηση των προτεραιοτήτων του.

Με άλλα λόγια, ο νομοθέτης εισήγαγε στο Ν 2472/1997 τη δυνατότητα δημοσιοποίησης δεδομένων σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες, εισάγοντας σοβαρή παρέκκλιση από το καθεστώς προστασίας των προσωπικών και μάλιστα ευαίσθητων δεδομένων. Κι αυτό παρότι, όπως έχει στο παρελθόν επισημάνει η ΕΕΔΑ, θα ήταν εύλογο η ρύθμιση αυτή να εισαχθεί στο **άρθρο 7, παρ. 2, του Ν 2472/1997**, το οποίο προβλέπει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες επιτρέπεται η, κατ' εξαίρεση και ύστερα από άδεια της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (εφεξής ΑΠΔΠΧ), συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων¹⁰⁹. Η προσθήκη της εν λόγω τροποποίησης στον ορισμό των «ευαίσθητων δεδομένων» (άρθρο 2, περ. β΄, του Ν 2472/1997) και όχι στην κατ' εξαίρεση επεξεργασία τους φαίνεται ότι εντάσσεται σε μια ευρύτερη λογική εξαίρεσης των ποινικών διώξεων και καταδικών από τον κατάλογο των ευαίσθητων δεδομένων¹¹⁰. Η δημοσιοποίηση ονομάτων, δεδομένων και εικόνων από τις εισαγγελικές Αρχές πράγματι εγείρει σοβαρά ζητήματα τόσο σε ό,τι αφορά στην αναλογία του επιβαλλόμενου μέτρου προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, όσο και αναφορικά με την προσβολή του τεκμηρίου της αθωότητας. Ορισμένες από τις ενστάσεις αυτές, ωστόσο, γίνεται δεκτό ότι θα μπορούσαν να θεραπευθούν με τον περιορισμό του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 2, περ. β΄, του Ν 2472/1997 στις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες ο προσδιορισμός ενός ύποπτου ή ενός κατηγορούμενου ενδέχεται να συνδράμει στη συλλογή αποδείξεων, να διευκολύνει τη σύλληψη καταζητούμενου δράστη ή δραπέτη ή να συμβάλει στην εξιχνίαση άλλων αξιόποινων πράξεων.

Με την άποψη αυτή συντάσσεται άλλωστε και η ΑΠΔΠΧ, η οποία, σε απάντησή της σε αίτημα του Γενικού Γραμματέα Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, με αφορμή τη δημοσίευση των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων των οροθετικών γυναικών, επεσήμανε την ανάγκη τροποποίησης του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου προς την κατεύθυνση της «αποτελεσματικότερη[ς] εφαρμογή[ς] των θεμελιωδών

¹⁰⁹ ΕΕΔΑ, [Η δημοσιοποίηση δεδομένων σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες](#) (2008), σελ. 3.

¹¹⁰ *Ibidem*.

αρχών της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και ειδικότερα αυτής της αναλογικότητας» και του περιορισμού των «δυσμενών συνεπειών που ενδέχεται να προκαλέσει σε ένα πρόσωπο η δημοσιοποίηση δεδομένων του σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες, αλλά και συνδεομένων με αυτές προσωπικών και δη ευαίσθητων δεδομένων του»¹¹¹. Πολύ πριν άλλωστε από την υπόθεση των οροθετικών γυναικών, ήδη από το 2002, η ΑΠΔΠΧ είχε δεχθεί ότι για να επιτραπεί η ανακοίνωση ονόματος και λοιπών στοιχείων προσώπου που φέρεται ως ύποπτο ή έχει καταδικασθεί για την τέλεση αξιόποινων πράξεων, πρέπει να ικανοποιούνται σκοποί εγκληματολογικής πολιτικής, όπως ενδεικτικά είναι η σύλληψη του καταζητούμενου δράστη ή δραπέτη, ο εντοπισμός του φερόμενου ως συνεργού του συλληφθέντος ή η διακρίβωση του εγκλήματος¹¹². Έτσι, λοιπόν, αν δεν συντρέχουν ειδικοί συγκεκριμένοι λόγοι, η ανακοίνωση από τις Αρχές του ονόματος του συλληφθέντος ως φερόμενου δράστη αξιόποινης πράξης είναι κατά κανόνα παράνομη αφού δεν νοείται ότι ικανοποιεί εγκληματολογική πολιτική¹¹³.

Οι σκοποί πάντως αυτοί δεν εξυπηρετούνταν στην περίπτωση δημοσίευσης προσδιοριστικών της ταυτότητας στοιχείων και φωτογραφιών των οροθετικών γυναικών που εργάζονταν σε οίκο ανοχής της Αθήνας, οι οποίες όχι μόνο συνελήφθησαν, κατόπιν διάταξης του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών κατ' εφαρμογή του άρθρου 2, περ. β', του Ν 2472/1997, για βαριά σκοπούμενη σωματική βλάβη, αλλά και διαπομπεύθηκαν και στιγματίστηκαν με τη δημοσίευση φωτογραφιών τους. Η δημοσίευση αυτή δικαιολογήθηκε με επίκληση «της προστασίας του κοινωνικού συνόλου»¹¹⁴ και μάλιστα χωρίς την άδεια της ΑΠΔΠΧ, δεδομένου ότι η συγκεκριμένη περίπτωση εμπίπτει στην εξαίρεση που προβλέπεται στο άρθρο 3, παρ. 2 εδ. β', του Ν 2472/1997, σύμφωνα με την οποία « [ο]ι διατάξεις του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται στην επεξεργασία δεδομένων η οποία πραγματοποιείται: [...] β) από τις δικαστικές – εισαγγελικές αρχές και τις υπηρεσίες που ενεργούν υπό την άμεση εποπτεία τους στο πλαίσιο της απονομής της δικαιοσύνης ή για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας τους με σκοπό τη βεβαίωση εγκλημάτων, που τιμωρούνται ως κακουργήματα ή πλημμελήματα με δόλο και ιδίως εγκλημάτων κατά της ζωής, κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, κατά της προσωπικής ελευθερίας, κατά της ιδιοκτησίας, κατά των περιουσιακών δικαιωμάτων, παραβάσεων της νομοθεσίας περί ναρκωτικών, επιβουλής της δημόσιας τάξης, ως και τελουμένων σε βάρος ανηλίκων θυμάτων».

¹¹¹ ΑΠΔΠΧ, Απόφαση αριθ. 128/2012, σελ. 9-10.

¹¹² Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα κατά το οποίο συλλαμβάνεται ο ύποπτος ανθρωποκτονίας και επιδιώκεται η ανεύρεση και σύλληψη του άμεσου συνεργού του οποίου λοιπά στοιχεία δεν γνωρίζει η αστυνομία, ελπίζει όμως ότι θα ανεύρει με τη συνδρομή τρίτων που τυχόν θα προσδιορίσουν τον άγνωστο συνεργό, διότι γνωρίζουν τον αποκλειστικό συνεργάτη του συλληφθέντος. Βλ. έτσι ΑΠΔΠΧ, Απόφαση αριθ. 67/2002, 12.6.2002, σελ. 2-3.

¹¹³ Βλ. έτσι ΑΠΔΠΧ, Απόφαση αριθ. 67/2002, 12.6.2002, σελ. 2-3.

¹¹⁴ Διάταξη Εισαγγελέα Πρωτοδικών Αθηνών αριθμ. 22/2012 (28.4.2012), κατ' εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 2 στοιχ. β' εδ. β' του Ν 2472/1997.

Η ΕΕΔΑ, μάλιστα, με το από 25 Μαΐου 2012 Δελτίο Τύπου της είχε κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου, επισημαίνοντας τη βαριά ευθύνη της Πολιτείας, αφενός, για τη βάνουση και εξευτελιστική μεταχείριση των γυναικών αυτών στο όνομα, δήθεν, της προστασίας της δημόσιας υγείας, αφετέρου, για τη βαρύτατη προσβολή της αρχής του Κράτους Δικαίου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων, που εκμηδενίζει την ανθρώπινη αξία, κλονίζει την κοινωνική συνοχή και υποβαθμίζει τον πολιτισμό μας¹¹⁵.

Γίνεται αντιληπτό, συνεπώς, όπως άλλωστε η ΕΕΔΑ το έχει επισημάνει με έμφαση με αφορμή τις Συστάσεις τις για την τροποποίηση του Ν 2472/1997 με το Ν 3625/2007, ότι η κατ' εξαίρεση επεξεργασία δεδομένων σχετικών με ποινικές καταδίκες πρέπει να περιβληθεί τις ειδικές θεσμικές και νομοθετικές εγγυήσεις, ενώ δημιουργούνται σίγουρα αμφιβολίες για το κατά πόσο, ο αρμόδιος Εισαγγελέας, από τη φύση του ρόλου του στην ποινική διαδικασία, και λαμβάνοντας υπόψη ότι δεν υπάρχει δυνατότητα επανεξέτασης της σχετικής απόφασης, διαθέτει την επιβαλλόμενη για μια δίκαιη και αμερόληπτη δίκη αμεροληψία για τη στάθμιση εν λευκώ του κινδύνου και της παράλληλης προστασίας της προσωπικότητας του διωκόμενου¹¹⁶. Παρότι οι προβληματισμοί αυτοί επιβεβαιώνονται από τα προαναφερθέντα, οφείλουμε να σχολιάσουμε θετικά την εισαγωγή στο Ν 2472/1997 ειδικού ένδικου βοηθήματος κατά της εισαγγελικής διάταξης δημοσιοποίησης «ευαίσθητων δεδομένων». Πράγματι, με το άρθρο 79 του Ν 4139/2013¹¹⁷ προστέθηκε στο άρθρο 2, περ. β', του Ν 2472/1997 πρόβλεψη για τη δυνατότητα προσφυγής, εντός 2 ημερών από τη γνωστοποίηση στον κατηγορούμενο ή κατάδικο, ενώπιον του αρμόδιου Εισαγγελέα, ο οποίος αποφαινεται εντός 2 ημερών. Κατά το χρονικό αυτό διάστημα και μέχρι την έκδοση απόφασης, απαγορεύεται η εκτέλεση της διάταξης και η δημοσιοποίηση δεδομένων.

Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, η κατ' εξαίρεση επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, όπως επιτρέπεται ρητά υπό προϋποθέσεις από το άρθρο 7, παρ. 2, του Ν 2472/1997, πρέπει να περιβάλλεται από συγκεκριμένες εγγυήσεις διασφάλισης της προστασίας των εμπλεκόμενων προσώπων, όπως είναι ιδίως η αρχή της αναλογικότητας. Χαρακτηριστική είναι η απόφαση της ΑΠΔΠΧ, με την οποία απάντησε στις καταγγελίες σχετικά με τη δημοσιοποίηση φωτογραφιών και λοιπών προσδιοριστικών της ταυτότητας στοιχείων των οροθετικών γυναικών κατόπιν εισαγγελικής διάταξης, η οποία εστιάζει κυρίως στην αρχή της αναλογικότητας¹¹⁸. Ειδικότερα, σύμφωνα με την ΑΠΔΠΧ, όπως κάθε περιορισμός ατομικού δικαιώματος, έτσι και αυτός της δημοσιοποίησης δεδομένων σχετικών με ποινικές διώξεις ή

¹¹⁵ ΕΕΔΑ, [Δελτίο Τύπου σχετικά με Βάνουση και εξευτελιστική μεταχείριση συνανθρώπων μας: η ευθύνη της Πολιτείας](#) (2012).

¹¹⁶ Βλ. έτσι ΕΔΔΑ, [Η δημοσιοποίηση δεδομένων σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες](#), 13.11.2008, σελ. 8.

¹¹⁷ ΦΕΚ Α' 74/20.3.2013.

¹¹⁸ Την οποία, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην απόφαση, «τυγχάνει αυτονόητο ότι οι εισαγγελικές αρχές, κατά την άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητάς τους, ως εγγυητές της τήρησης του Συντάγματος και του νόμου, θα εφαρμόζουν». Βλ. έτσι ΑΠΔΠΧ, Απόφαση αριθ. 128/2012, σελ. 8.

καταδίκες του άρθρου 7, παρ. 2, του Ν 2472/1997 είναι ανεκτός «μόνον όταν τα δημοσιοποιούμενα προσωπικά δεδομένα είναι απολύτως αναγκαία και πρόσφορα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου και αναφερόμενου, κατά περίπτωση, στην εισαγγελική διάταξη σκοπού της προστασίας του κοινωνικού συνόλου, των ανηλίκων ή της βεβαίωσης καθ' όλη της την έκταση της συγκεκριμένης αξιόποινης πράξης, για την οποία ασκήθηκε ποινική δίωξη και διενεργείται προανάκριση ή κυρία ανάκριση, στο πλαίσιο της οποίας και αποφασίσθηκε η δημοσιοποίηση»¹¹⁹.

Εξάλλου, δεν είναι λίγες οι αποφάσεις εκείνες της ΑΠΔΠΧ, στις οποίες η Αρχή έχει επιμείνει, εκτός από την εφαρμογή της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας, στην ανάγκη αποφυγής της πλεοναστικής δημοσιοποίησης προσωπικών δεδομένων και ανωνυμοποίησης των στοιχείων των φυσικών προσώπων¹²⁰ κατά τη δημοσίευση αποφάσεων στον Τύπο¹²¹, ενόψει μάλιστα και των επαχθών συνεπειών της έκθεσης στη δημοσιότητα των εν λόγω δεδομένων¹²², οι οποίες στις περισσότερες περιπτώσεις είναι μη αναστρέψιμες. Πιο συγκεκριμένα, η ΑΠΔΠΧ, επισημαίνει ότι όταν «από κανένα στοιχείο του φακέλου της υπόθεσης (ούτε καν από το επίμαχο δημοσίευμα) δεν προκύπτει ότι ο προσφεύγων κατέχει δημόσια θέση ή/και χρησιμοποιεί δημόσιο χρήμα ή ακόμα διαδραματίζει ρόλο στη δημόσια ζωή» και άρα δεν πρόκειται για δημόσιο πρόσωπο που να δικαιολογεί την ανάγκη ενημέρωσης του κοινού για το ονοματεπώνυμό του, γίνεται δεκτό ότι η αναφορά σε ευαίσθητα δεδομένα σχετικά με ποινική δίωξη θίγει καίρια την «ιδιωτική ζωή του προσφεύγοντος, καθώς το δημοσίευμα αυτό μπορεί να συμβάλει στη διαπόμπευσή του και μάλιστα όσο εκκρεμεί ποινική δίκη, κάτι που έρχεται σε αντίθεση και με βασικές αρχές της ποινικής διαδικασίας, όπως το τεκμήριο της αθωότητας και η αρχή της εξωτερικής μυστικότητας της προδικασίας»¹²³. Εξάλλου, όπως ορθά καταλήγει η ΑΠΔΠΧ, «[η] ανάγκη ενημέρωσης του κοινού για την ποινικά κολάσιμη συμπεριφορά ενός πολίτη θα μπορούσε να ικανοποιηθεί με απλή και ανωνυμοποιημένη αναφορά στο συμβάν»¹²⁴.

Το ΕΣΡ, αναγνωρίζοντας ότι το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη αποτελεί καθοριστική αξία του Κράτους δικαίου και λαμβάνοντας υπόψη την επιρροή την οποία ασκεί ο δημοσιογραφικός λόγος, και κυρίως η τηλεοπτική εικόνα, έχει στο παρελθόν, στο πλαίσιο των γνωμοδοτικών του αρμοδιοτήτων, σταθεί με έμφαση στην ανάγκη τήρησης των βασικών αρχών που πρέπει να διέπουν την ενημέρωση της κοινής γνώμης από τα ΜΜΕ με γνώμονα πάντα το σεβασμό

¹¹⁹ *Idem*, σελ. 9.

¹²⁰ Στα στοιχεία αυτά των φυσικών προσώπων συμπεριλαμβάνονται σύμφωνα με την ΑΠΔΠΧ ονοματεπώνυμα, διευθύνσεις, καθώς και κάθε άλλο στοιχείο από το οποίο θα μπορούσε εμμέσως να προκύψει η ταυτότητα των φυσικών προσώπων. Βλ. έτσι ΑΠΔΠΧ, Γνωμοδότηση αριθ. 2/2006, 3.8.2006, σκ. 7.

¹²¹ ΑΠΔΠΧ, Απόφαση αριθ. 1319/2000, 25.10.2000 και Γνωμοδότηση αριθ. 2/2006, 3.8.2006, σκ. 7.

¹²² Πολλώ δε μάλλον όταν πρόκειται για «ευαίσθητα» προσωπικά δεδομένα.

¹²³ ΑΠΔΠΧ, Απόφαση αριθ. 8/2010, 22.2.2010, σκ. 9. Βλ. έτσι και ΑΠΔΠΧ, Απόφαση 26/2007, 22.3.2007, σκ. 7-8.

¹²⁴ ΑΠΔΠΧ, Απόφαση αριθ. 8/2010, 22.2.2010, σκ. 9.

του τεκμηρίου αθωότητας¹²⁵. Αναγνωρίζοντας με λύπη ότι «η προσπάθεια αύξησης της τηλεθέασης από ορισμένες τηλεοπτικές ενημερωτικές εκπομπές και δελτία ειδήσεων, με τρόπο που ξεφεύγει από τα όρια της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, έχει αποκτήσει μια αρνητική δυναμική ανεξέλεγκτου ανταγωνισμού, έντασης, συγκρουσιακής αντιπαράθεσης, ανευθυνότητας, υπερβολής και έλλειψης ψυχραιμίας»¹²⁶, επισημαίνει στους τηλεοπτικούς σταθμούς την υποχρέωση που έχουν από το νόμο να επιδεικνύουν τη δέουσα σύνεση και αυτοσυγκράτηση κατά τη μετάδοση των δελτίων ειδήσεων και των υπόλοιπων ενημερωτικών εκπομπών τους¹²⁷ και καλεί σε διαρκή εγρήγορση απέναντι στον κίνδυνο «μετατροπής της [δίκης] σε ιδιόμορφο εμπόρευμα με ιδιωτικό οικονομικό όφελος και κοινωνικό κόστος την έκπτωση του νομικού πολιτισμού μας»¹²⁸.

Οι συστάσεις του ΕΣΡ, ωστόσο, θα ήταν ανεπαρκείς χωρίς την επιτέλεση του ελεγκτικού και κυρωτικού του έργου¹²⁹, το οποίο, όπως καταδεικνύεται από το σύνολο των αποφάσεών του, είναι πλούσιο. Έτσι, έχει δεχτεί ότι οι αναφορές στο φερόμενο ως δράστη εγκλήματος απαγωγής ως «εγκέφαλο της απαγωγής» και «άνθρωπο που σχεδίασε και εκτέλεσε την απαγωγή» είναι ικανές, κατά παράβαση του τεκμηρίου αθωότητας, να δημιουργήσουν τη βεβαιότητα ότι πρόκειται περί προσώπου που διέπραξε το έγκλημα¹³⁰. Επιπλέον, έχει κρίνει ότι λεζάντες και υπότιτλοι τηλεοπτικών εκπομπών με αναφορές, όπως «βίαζε επί πέντε χρόνια τη 14χρονη κόρη του»¹³¹ ή «μάννα έπνιξε το μωρό της που έπασχε από σύνδρομο Down»¹³², παραβιάζουν κατάφωρα το τεκμήριο αθωότητας των εμπλεκόμενων προσώπων, καθώς οι εν λόγω αναφορές συνοδεύονταν από ακριβή προσδιορισμό της ταυτότητας του κατηγορούμενου¹³³, αποβλέποντας στην αύξηση της τηλεθέασης μέσω του διασυρμού των φερόμενων ως δραστήων και της οικογένειάς τους. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση εμπλοκής βουλευτή σε θανατηφόρο αυτοκινητιστικό δυστύχημα, ο οποίος είχε καταδικαστεί πρωτοβάθμια. Το ΕΣΡ δέχτηκε προσβολή του τεκμηρίου της αθωότητας του φερόμενου ως δράστη, ο οποίος εμφανιζόταν από συγκεκριμένη τηλεοπτική εκπομπή ως ένοχος, κι αυτό μάλιστα παρά τη ρηματική αναφορά σεβασμού του τεκμηρίου, καθότι κρίθηκε ότι μέχρι την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης ο κατηγορούμενος, καίτοι

¹²⁵ ΕΣΡ, Σύσταση (μη κυρωτική), αριθ. 2/5.8.2008, Οδηγία 1/28.2.2003, Σύσταση αριθ. 1/18.9.2002.

¹²⁶ ΕΣΡ, Σύσταση αριθ. 1/18.9.2002, σελ. 1.

¹²⁷ ΕΣΡ, Σύσταση (μη κυρωτική), αριθ. 2/5.8.2008, σελ. 2.

¹²⁸ ΕΣΡ, Οδηγία 1/2003, 28 Φεβρουαρίου 2003, σελ. 1.

¹²⁹ Βλ. έτσι άρθρο 15, παρ. 2 β', Συντ., σύμφωνα με τις διατάξεις του οποίου, «[ο] έλεγχος και η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης που είναι ανεξάρτητη αρχή».

¹³⁰ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 198/8.4.2013, σελ. 41.

¹³¹ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 336/11.7.2006, σελ. 4-5.

¹³² ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 324/4.7.2006, σελ. 14. Βλ. έτσι και αναφορές τηλεπαρουσιάστριας σε κατηγορούμενο ως «παιδοκτόνο» και «δολοφόνο», με λεζάντες αντίστοιχου περιεχομένου να προβάλλονται κατά τη μετάδοση των επίμαχων δελτίων ειδήσεων. ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 247/14.7.2015, σελ. 9.

¹³³ Βλ. έτσι σειρά αποφάσεων του ΕΣΡ αριθ. 4/3.7.2002, αριθ. 5/3.7.2002, αριθ. 6/3.7.2002, αριθ. 7/3.7.2002, αριθ. 8/10.7.2002.

καταδικασθείς πρωτοβάθμια, εξακολουθεί να τεκμαίρεται αθώος¹³⁴. Το ΣτΕ, άλλωστε, έχει δεχτεί σχετικά ότι πράγματι «δεν είναι απαραίτητη για τη στοιχειοθέτηση της παράβασης του κανόνα δεοντολογίας που απαγορεύει την παραβίαση του τεκμηρίου της αθωότητας ο ευθύς χαρακτηρισμός του δράστη ως ενόχου, [...] αλλά αρκούν και αξιολογικές κρίσεις, όπως αυτή που περιείχετο στην λεζάντα ‘δάσκαλε τι δίδασκες’»¹³⁵.

Πράγματι, σε ό,τι αφορά στη χρονική έκταση ισχύος του, το τεκμήριο αθωότητας εφαρμόζεται όσο διαρκεί η προθεσμία άσκησης ενδίκων μέσων και μετά από αυτή μέχρι την έκδοση της απόφασης του ανώτερου δικαστηρίου, εφόσον τα ένδικα μέσα τελικά ασκηθούν. Συνεπώς, και εφόσον παρέχεται στον πρωτοδίκως καταδικασθέντα το δικαίωμα να αμφισβητήσει την ορθότητα της καταδίκης του, αυτός εξακολουθεί να τεκμαίρεται αθώος εωσότου (και εφόσον) η καταδίκη του καταστεί αμετάκλητη. Έτσι, λοιπόν, το ΕΣΡ, σε περίπτωση αναξιοπρεπών αναφορών τηλεπαρουσιαστή στο πρόσωπο του φερόμενου ως δράστη, ο οποίος ωστόσο είχε ασκήσει έφεση κατά της πρωτοβάθμιας καταδικαστικής απόφασης, έκανε δεκτή την προσβολή του τεκμηρίου αθωότητας¹³⁶.

Αναγνωρίζοντας τον εξαιρετικά δραστικό χαρακτήρα που παρουσιάζει η ραδιοτηλεοπτική έκθεση ενός προσώπου, το ΣτΕ έχει επισημάνει την επέκταση της χρονικής ισχύος του τεκμηρίου αθωότητας των κατηγορούμενων μέχρι του χρονικού σημείου που εκδίδεται αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση για τα πρόσωπα αυτά, όπως άλλωστε ορίζεται ρητά στο άρθρο 11, παρ. 1, του ΠΔ 77/2003, τονίζοντας παράλληλα ότι σε καμία περίπτωση δεν συνάγεται κάτι διαφορετικό από το άρθρο 6, παρ. 2, της ΕΣΔΑ¹³⁷. Η ειδική αυτή επιταγή προς τους ασκούντες δημοσιογραφία και τους ραδιοφωνικούς ή τηλεοπτικούς σταθμούς, άλλωστε, συνάδει και με τις διατάξεις του άρθρου 2 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, οι οποίες κατοχυρώνουν την καταρχήν θεσμοθέτηση δύο βαθμών ουσιαστικής κρίσης στις ποινικές υποθέσεις.

Ομοίως, αξίζει να σημειωθεί ότι η αναφορά σε ιδιαίτερα προσωπικά χαρακτηριστικά ισοδυναμεί με προσδιορισμό της ταυτότητας. Πράγματι, το ΣτΕ έχει κρίνει ότι το τεκμήριο αθωότητας του φερόμενου ως δράστη μιας αξιόποινης πράξης παραβιάζεται, ακόμη κι όταν αυτός δεν κατονομάζεται ρητά, εφόσον τα στοιχεία που γνωστοποιούνται καθιστούν εντοπίσιμη την ταυτότητα του εμπλεκόμενου προσώπου, ανεξαρτήτως του μεγέθους του κύκλου προσώπων που θα αναγνωρίσουν το εν λόγω πρόσωπο. Έτσι, στην περίπτωση μετάδοσης δελτίων ειδήσεων που έκαναν αναφορά στην αποπλάνηση ανήλικης μαθήτριας γυμνασίου από το Διευθυντή του σχολείου, κατά τα οποία αναφέρθηκαν ως γεγονότα η ηλικία της μαθήτριας, ο τόπος καταγωγής της, η ιδιότητα του αναφερόμενου ως δράστη και

¹³⁴ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 190/28.4.2009, σελ. 24. Βλ. έτσι και Απόφαση 296/3.6.2008, σελ. 5-6.

¹³⁵ ΣτΕ 3336/2007, σκ. 8.

¹³⁶ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 140/20.3.2007, σελ. 6.

¹³⁷ ΣτΕ 4157/2015.

μεταδόθηκε εικόνα χώρου του σχολείου και της παθούσης με αρνητικό του προσώπου της, το ΣτΕ δέχτηκε παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας του Διευθυντή του σχολείου¹³⁸. Ειδικότερα, το ΣτΕ έκρινε ότι η μη ευθεία αναφορά των στοιχείων της ταυτότητας του εν λόγω προσώπου, εφόσον μεταδόθηκαν παρόλα αυτά όλα τα στοιχεία από τα οποία θα μπορούσε να εντοπισθεί η ταυτότητά του, έστω και μόνο στο πλαίσιο του μικρού κύκλου των μαθητών, των καθηγητών και των γονέων των μαθητών του συγκεκριμένου σχολείου, συνιστά απαγορευμένη παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας¹³⁹.

Το τεκμήριο, δε, αθωότητας μπορεί να παραβιαστεί από αναφορές που πλήττουν την τιμή και την υπόληψη προσώπου που παρουσιάζεται από τα ΜΜΕ ως δράστης συγκεκριμένης εγκληματικής πράξης ακόμη κι αν δεν προκύπτει άσκηση ποινικής δίωξης για τις αναφερόμενες αξιόποινες πράξεις, δεδομένου ότι την προστασία του τεκμηρίου αθωότητας απολαμβάνουν τα πρόσωπα και πριν από την άσκηση ποινικής δίωξης¹⁴⁰.

Τέλος, έχει γίνει δεκτή η παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας σε περιπτώσεις κατά τις οποίες τα ΜΜΕ στέκονται με έμφαση στην άσκηση νέας ποινικής δίωξης κατά προσώπου φερόμενου ως δράστη ορισμένης εγκληματικής πράξης, αποσιωπώντας επιμελώς ωστόσο την αθωτική απόφαση επί της πρώτης κατηγορίας κατά του ίδιου προσώπου¹⁴¹, καθώς επίσης και σε περιπτώσεις κατά τις οποίες, κατά παράβαση του άρθρου 11, παρ. 3, ΠΔ 77/2003¹⁴², γίνεται αναφορά σε καταδίκη προσώπου που έχει ήδη εκτίσει την ποινή του. Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά στην τελευταία αυτή υπόθεση σεναρίου, το ΕΣΡ έχει κρίνει ότι η ονομαστική αναφορά σε πρόσωπο που έχει καταδικαστεί για την τέλεση εγκληματικής πράξης, παρά το γεγονός ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο είχε εκτίσει την ποινή του και είχε ήδη αποφυλακιστεί εδώ και πάνω από μία δεκαετία, παραβίασε τις κανονιστικές επιταγές του άρθρου 11, παρ. 3, ΠΔ 77/2003. Αφενός, γιατί δεν υπήρχε κανένας λόγος δημοσίου συμφέροντος που να νομιμοποιεί την αναφορά στο εν λόγω πρόσωπο, αφετέρου, γιατί ο σκοπός της ενημέρωσης του κοινού για μία σειρά από ειδηχθή εγκλήματα του παρελθόντος μπορούσε να εξυπηρετηθεί χωρίς απαραίτητα να γίνει αναφορά στο όνομα του συγκεκριμένου προσώπου, πολλώ δε μάλλον χωρίς να προβληθεί στην τηλεοπτική οθόνη το πρόσωπό του¹⁴³.

¹³⁸ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 5/3.7.2002, σελ. 2.

¹³⁹ ΣτΕ 3336/2007, σκ. 8, ΣτΕ 891/2015, σκ. 11.

¹⁴⁰ Βλ. έτσι περίπτωση εταιρίας με πλαστές ασφαλιστικές και φορολογικές ενημερότητες, όπου η αναφορά περί αξιόποινων πράξεων δεν περιορίστηκε μόνο στη διοίκηση της επιχείρησης, αλλά επεκτάθηκε και στο διδακτικό προσωπικό, με την απαξιωτική φράση: «μπορούν να διδάσκουν στα παιδιά μας άνθρωποι οι οποίοι στήνουνε ολόκληρες κομπίνες και εικονικές εταιρίες για να κλέβουν το ΙΚΑ;». ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 91/4.2.2013, σελ. 7.

¹⁴¹ ΕΣΡ, Αποφάσεις αριθ. 397/29.7.2013, σελ. 4 και 489/9.10.2007, σελ. 3.

¹⁴² Σύμφωνα με το οποίο, «[δ]εν αναφέρεται η καταδίκη προσώπου για ορισμένο έγκλημα μετά την έκτιση της ποινής του, παρά μόνο για λόγους δημοσίου συμφέροντος».

¹⁴³ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 249/14.7.2015, σελ. 11-12, Απόφαση 269/30.7.2015, σελ. 13-14.

β. Απαγόρευση χρησιμοποίησης της εικόνας προσώπων που θεωρούνται ύποπτα τέλεσης αξιόποινων πράξεων

Η προστασία του τεκμηρίου αθωότητας μέσω της απαγόρευσης κρίσεων για πρόσωπα που φέρονται ως ενεχόμενα ή ύποπτα για εγκληματικές πράξεις, συμπληρώνεται μέσω της απαγόρευσης μετάδοσης της εικόνας των προσώπων αυτών, όπως αυτή κατοχυρώνεται από τις διατάξεις του **άρθρου 3, παρ. 3, Ν 1730/1987**¹⁴⁴. Το προστατευτικό, δε, αυτό πλαίσιο ενισχύεται από το **άρθρο 11, παρ. 5, του ΠΔ 77/2003**, το οποίο δεν επιτρέπει τη χρησιμοποίηση της εικόνας προσώπων που θεωρούνται ύποπτα τέλεσης αξιόποινων πράξεων.

Το ΕΣΡ, στο πλαίσιο της εκπλήρωσης των ελεγκτικών του αρμοδιοτήτων, έχει δεχτεί σχετικά ότι η προβολή της εικόνας προσώπου που φέρεται ως ύποπτο για την τέλεση εγκληματικής πράξης είναι ικανή να δημιουργήσει την εντύπωση βεβαιότητας για την τέλεση από το εν λόγω πρόσωπο αξιόποινης πράξης, σε ευθεία παράβαση του τεκμηρίου αθωότητας του κατηγορούμενου μέχρι τη αμετάκλητη καταδίκη του¹⁴⁵. Για το λόγο αυτό, το ΣτΕ, απορρίπτοντας αίτηση ακύρωσης, επιβεβαίωσε απόφαση του ΕΣΡ, σύμφωνα με την οποία η μετάδοση ειδήσεων που αφορούν στην αποδιδόμενη τέλεση ορισμένου εγκλήματος όχι μόνο δεν πρέπει να περιλαμβάνει κρίσεις ή επιχειρήματα υπέρ της ενοχής του, αλλά ακόμη περισσότερο δεν μπορεί να συνοδεύεται από τη δημοσιοποίηση της εικόνας του κατηγορούμενου, καθώς κάτι τέτοιο έχει ως άμεση συνέπεια την προσβολή της προσωπικότητας του κατά τον τρόπο αυτό στιγματιζόμενου προσώπου και οδηγεί ταυτόχρονα σε μια όχι δίκαιη δίκη¹⁴⁶.

γ. Απαγόρευση μαγνητοσκόπησης και τηλεοπτικής μετάδοσης προσώπου που οδηγείται ενώπιον των αρμόδιων ανακριτικών και λοιπών Αρχών

Εκτός από τη χρησιμοποίηση της εικόνας προσώπου που θεωρείται ύποπτο τέλεσης εγκληματικών πράξεων, αυτοτελώς απαγορεύεται νομοθετικά, στο **άρθρο 8, παρ. 2, του Ν 3090/2002**¹⁴⁷, και η μετάδοση από την τηλεόραση ή η κινηματογράφηση ή μαγνητοσκόπηση ή φωτογράφηση των προσώπων που οδηγούνται ενώπιον των δικαστικών ή εισαγγελικών ή αστυνομικών και λοιπών Αρχών. Στη συγκεκριμένη, δε, απαγόρευση, όχι μόνο δεν χωρούν εξαιρέσεις και περιορισμοί όσον αφορά στο ρυθμιστικό της περιεχόμενο, όπως ρητά

¹⁴⁴ Εξαιρέση στην αρχή αυτή προβλέπεται σε περίπτωση που αυτό καθίσταται αναγκαίο για τη διαλεύκανση του εγκλήματος ή αν οι επίμαχες εγκληματικές πράξεις στρέφονται κατά του δημοκρατικού πολιτεύματος. Βλ. άρθρο 3, παρ. 3 (γ'), Ν 1730/1987.

¹⁴⁵ ΕΣΡ, Απόφαση 292/17.9.2015, σελ. 16-17, Απόφαση 269/30.7.2015, σελ. 13, Απόφαση αριθ. 258/22.7.2015, σελ. 20, Απόφαση αριθ. 247/14.7.2015, σελ. 9, Απόφαση αριθ. 124/17.3.2015, σελ. 6.

¹⁴⁶ ΣτΕ 152/2004, σκ. 5.

¹⁴⁷ Ν 3090/2002 για τη Σύσταση σώματος επιθεώρησης και ελέγχου των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ Α' 329/24.12.2002).

αναφέρει το ΕΣΡ¹⁴⁸, αλλά η παράβασή της επιφέρει βαρύτερες ποινικές κυρώσεις, καθώς σύμφωνα με την αμέσως επόμενη παράγραφο (**άρθρο 8, παρ. 3, του Ν 3090/2002**) στον παραβάτη των ανωτέρω διατάξεων επιφυλάσσεται ποινή φυλάκισης μέχρι τριών (3) ετών και χρηματική ποινή είκοσι χιλιάδων (20.000) έως διακοσίων χιλιάδων (200.000) ευρώ. Από τη διάταξη αυτή, σε συνδυασμό μάλιστα με το **άρθρο 5, παρ. 1, της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 9^{ης} Μαρτίου 2016 για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορούμενου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας**¹⁴⁹, προκύπτει σαφώς η υποχρέωση των αρμόδιων Αρχών να λαμβάνουν κάθε θετικό μέτρο για την αποτροπή της δημόσιας εμφάνισης των ύποπτων ή των κατηγορούμενων ως ενόχων μέσω της εφαρμογής μέτρων σωματικού περιορισμού, όπως χειροπέδων, γυάλινων κουβούκλιων, κλωβών και πέδων ποδιών. «Η απαγόρευση», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στη θεωρία, «δεν αφορά προφανώς μόνο το πρόσωπο (το κεφάλι) του προσαγόμενου αλλά (ολόκληρο!) τον προσαγόμενο ενώπιον των Αρχών άνθρωπο»¹⁵⁰. Είναι σαφές, συνεπώς, ότι η κατάφωρη παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας του προσαγόμενου ενώπιον των Αρχών προσώπου δεν θεραπεύεται με την ημικάλυψη, με το γνωστό «μωσαϊκό», των χαρακτηριστικών του προσώπου του. Τα ΜΜΕ οφείλουν να μην αναμεταδίδουν καθόλου τις εικόνες αυτές.

Η αυστηρότερη αυτή αντιμετώπιση από το νομοθέτη δικαιολογείται από το γεγονός ότι η προσβολή της προσωπικότητας στην περίπτωση αυτή είναι εντονότερη, καθώς το άτομο απεικονίζεται συνήθως υπό συνθήκες μειωτικές – δέσμιο, συνήθως, οδηγείται για να λογοδοτήσει για την τέλεση ορισμένης αξιόποινης πράξης – και η εικόνα αποκτά ιδιαίτερη διακριτική δύναμη¹⁵¹. Η προστασία που παρέχει συνεπώς ο νομοθέτης στο πρόσωπο αυτό, κατά τη δραματική στιγμή της προσαγωγής του, οφείλει να είναι ενισχυμένη¹⁵². Ακόμα όμως και στην υποθετική περίπτωση που γινόταν αποδεκτό ότι μπορούν να υπάρξουν εξαιρέσεις χάριν της πληροφορίας του κοινού για ένα ζήτημα γενικού ενδιαφέροντος, είναι πάντως αναμφισβήτητο ότι υπάρχει σαφής υπέρβαση του αναγκαίου μέτρου ενημέρωσης των τηλεθεατών από την επαναλαμβανόμενη προβολή πλάνων προσαγωγής των κατηγορούμενων

¹⁴⁸ ΕΣΡ, Απόφαση 292/17.9.2015, σελ. 17, Απόφαση αριθ. 258/22.7.2015, σελ. 20, Απόφαση αριθ. 247/14.7.2015, σελ. 13, Απόφαση αριθ. 246/14.7.2015, σελ. 12.

¹⁴⁹ Σύμφωνα με το οποίο «[τ]α κράτη μέλη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι δεν εμφανίζονται ως ένοχοι, σε δικαστήριο ή δημόσια, μέσω της χρήσης μέτρων σωματικού περιορισμού».

¹⁵⁰ Η. Αναγνωστόπουλος, «Η ποινική προστασία της προσωπικότητας έναντι των μέσων μαζικής επικοινωνίας (Επίκαιρα ζητήματα)», *op.cit.*, σελ. 46.

¹⁵¹ Τ.Ε. Συνοδινού, *Η εικόνα στο δίκαιο*, Εκδ. Σάκκουλα, 2007, σελ. 273. Υποστηρίζεται βέβαια από μερίδα της θεωρίας ότι η μετάδοση από τα ΜΜΕ εικόνων από σύλληψη-προσαγωγή προσώπων φερόμενων ως δραστών αξιόποινων πράξεων μπορεί δυνητικά να εκπληρώνει την αποστολή της ενημέρωσης, όταν η παρουσίαση της είδησης γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να ασκείται κριτική στις μεθόδους και τις συμπεριφορές των αστυνομικών δυνάμεων. Βλ. σχετικά Λ. Μήτρου, *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, *op.cit.*, σελ. 148.

¹⁵² Βλ. έτσι Η. Αναγνωστόπουλος, «Η ποινική προστασία της προσωπικότητας έναντι των μέσων μαζικής επικοινωνίας (Επίκαιρα ζητήματα)», *op.cit.*, σελ. 46.

με τη χρήση μάλιστα τεχνικών που καθιστούν ακόμα πιο ευκρινή στο κοινό τα χαρακτηριστικά του προσώπου τους¹⁵³.

Έτσι, στην περίπτωση δελτίου ειδήσεων κατά τη διάρκεια του οποίου εμφανίστηκε ο συλληφθείς για το φόνο γνωστού ηθοποιού την ώρα της προσαγωγής του στο δικαστικό Μέγαρο, ο οποίος μάλιστα ζητούσε με σκυμμένο το κεφάλι συγνώμη μπροστά στις κάμερες της τηλεόρασης, το ΕΣΡ αναγνώρισε την παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας, καθώς, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά, σε κανένα από τα πλάνα στα οποία εμφανίστηκε κατά τη διάρκεια του ρεπορτάζ ο φερόμενος ως δράστης δεν υπήρχε μωσαϊκό στο πρόσωπό του¹⁵⁴. Ομοίως, το ΕΣΡ διαπίστωσε ότι η μαγνητοσκόπηση και μετάδοση της εικόνας της προσαγωγής τριών συλληφθέντων προσώπων φερόντων χειροπέδες και οδηγούμενων από τις αστυνομικές στις εισαγγελικές και δικαστικές αρχές, πέραν του ότι παραβιάζουν ευθέως το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 11, παρ. 1, ΠΔ 7/2003, συνιστά έγκλημα κατά τις διατάξεις του άρθρου 8, παρ. 3, του Ν 3090/2002. Επισημαίνεται, δε, από το ΕΣΡ ότι το γεγονός ότι ο Προϊστάμενος του Πρωτοδικείου Αθηνών επέτρεψε την είσοδο των τηλεοπτικών συνεργείων εντός των δικαστικών μεγάρων δεν αίρει ουδόλως την υποχρέωση του τηλεοπτικού σταθμού να σεβαστεί το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορούμενου¹⁵⁵.

δ. Διασφάλιση μυστικότητας προδικασίας και απαγόρευση υποκατάστασης αστυνομικών και δικαστικών Αρχών

Το προβλεπόμενο προστατευτικό των δικαιωμάτων του κατηγορούμενου πλαίσιο συμπληρώνεται με δύο ακόμη διατάξεις του **Κώδικα Δεοντολογίας (ΠΔ 77/2003)**, οι οποίες, αφενός, απαγορεύουν την παράνομη υποκατάσταση των αστυνομικών και ανακριτικών Αρχών από τη δημοσιογραφική έρευνα¹⁵⁶, αφετέρου, προς το σκοπό της αποτελεσματικότερης εκπλήρωσης του ανωτέρω στόχου, κατοχυρώνουν τη μυστικότητα της ποινικής προδικασίας, απαγορεύοντας κάθε δημοσιοποίηση εγγράφων ή άλλων στοιχείων που γίνονται γνωστά στις αρμόδιες Αρχές κατά το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης, της έκτακτης προανάκρισης και γενικότερα της ποινικής προδικασίας¹⁵⁷.

---

¹⁵³ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 270/30.7.2015, σελ. 10-11, Απόφαση αριθ. 258/22.7.2015, σελ. 20, Απόφαση αριθ. 246/14.7.2015, σελ. 12, Απόφαση αριθ. 247/14.7.2015, σελ. 13, Απόφαση αριθ. 248/14.7.2015, σελ. 13-14. Οι τηλεοπτικοί σταθμοί οφείλουν, κατά το ΕΣΡ, να μεταδίδουν τις εικόνες αυτές φροντίζοντας για την τεχνική επεξεργασία των στοιχείων του προσώπου της κατηγορούμενης. Βλ. ενδεικτικά ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 292/17.9.2015, σελ. 17.

¹⁵⁴ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 525/21.10.2008, σελ. 2.

¹⁵⁵ ΕΣΡ, Αποφάσεις αριθ. 459/10.10.2006, αριθ. 460/10.10.2006, αριθ. 461/10.10.2006, αριθ. 462/10.10.2006, αριθ. 463/10.10.2006, αριθ. 464/10.10.2006, αριθ. 465/10.10.2006, αριθ. 466/10.10.20062.

¹⁵⁶ **Άρθρο 13, παρ. 3, ΠΔ 77/2003.**

¹⁵⁷ **Άρθρο 11, παρ. 6, ΠΔ 77/2003.**

Η απαγόρευση δημοσιοποίησης του υλικού της ποινικής διαδικασίας, η μυστικότητα της οποίας αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για την εύρυθμη λειτουργία κάθε συστήματος απονομής δικαιοσύνης, συνιστά βασική υποχρέωση των ΜΜΕ. Τα ΜΜΕ οφείλουν να μην υποκαθιστούν στο έργο τους τις αρμόδιες αστυνομικές και ανακριτικές Αρχές, οι οποίες, όπως υπενθυμίζεται από το ΕΣΡ, είναι οι μόνες στις οποίες έχει ανατεθεί θεσμικά το έργο ανίχνευσης των αιτίων ενός εγκλήματος και διαπίστωσης των ενόχων¹⁵⁸.

Το ΣτΕ, έχει χαρακτηριστικά δεχθεί ότι «η αυτόκλητη ανάμιξη των ΜΜΕ στις εκκρεμείς ποινικές δίκες και ιδίως στο στάδιο της ανάκρισης παραβιάζει κατάφωρα το τεκμήριο αθωότητας και προσβάλλει την προσωπικότητα του στιγματιζόμενου κατηγορούμενου, οδηγεί δε ταυτόχρονα σε μια όχι δίκαιη δίκη»¹⁵⁹. Προς το σκοπό αυτό, συνεπώς, και με στόχο την αποφυγή της μεταβολής του χώρου της ενημέρωσης «σε θεατρική σκηνή αυτόκλητων δημοσίων κατηγορών λαϊκού δικαστηρίου»¹⁶⁰, το ΕΣΡ δέχεται σε σειρά αποφάσεών του ότι το τεκμήριο αθωότητας προσβάλλεται με τη δημοσιοποίηση από τα ΜΜΕ εγγράφων της ποινικής διαδικασίας¹⁶¹, όπως ειδικότερα στοιχεία της προανάκρισης και της ανάκρισης, ευρήματα της έκθεσης αυτοψίας της ιατροδικαστικής έκθεσης ή αποσπάσματα από την κατάθεση του φερόμενου ως κατηγορούμενου ενώπιον της ανακρίτριας¹⁶². Στις ανωτέρω υποθέσεις, μάλιστα, το ΕΣΡ έκρινε ότι τα επίμαχα δελτία ειδήσεων που αποκάλυψαν τα στοιχεία της ανακριτικής έρευνας επιχείρησαν να υποκαταστήσουν τις ανακριτικές αρχές, παρουσιάζοντας τα γεγονότα «χωρίς αίσθημα ευθύνης και σεβασμού προς τη δικαιοσύνη και τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, με αποτέλεσμα τη δημιουργία συγχύσεως στο κοινό περί του ποιος τελικά είναι αρμόδιος να αποφανθεί περί των αιτίων του θανάτου του προαναφερθέντος προσώπου»¹⁶³. Ομοίως, παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας και παράνομη υποκατάσταση των αρμόδιων δικαστικών Αρχών διαπίστωσε το ΕΣΡ σε υπόθεση που, παρότι βρισκόταν στο στάδιο της ανάκρισης, η τηλεπαρουσιάστρια, υποκαθιστώντας τις ανακριτικές αρχές, εξέτασε, σαν να ήταν μάρτυρες, συγγενείς των κατηγορούμενων και του θύματος, καθώς επίσης και τρίτα πρόσωπα, ενώ παράλληλα κατά τη διάρκεια της εκπομπής προέβαλε την κατάθεση ενός εκ των κατηγορούμενων και εξέτασε και το δεύτερο κατηγορούμενο¹⁶⁴.

Χαρακτηριστική είναι και η περίπτωση κατά τη οποία σε εκπομπή προβλήθηκαν αυτούσια αποσπάσματα από την έκθεση των διορισθέντων ως πραγματογνωμόνων

¹⁵⁸ ΕΣΡ, Σύσταση (μη κυρωτική), αριθ. 2/5.8.2008, σελ. 2.

¹⁵⁹ ΣτΕ 152/2004.

¹⁶⁰ ΕΣΡ, Σύσταση αριθ. 1/18.9.2002, σελ. 1.

¹⁶¹ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 397/29.7.2013, σελ. 4, Απόφαση αριθ. 489/9.10.2007, σελ. 3.

¹⁶² ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 433/16.9.2013, σελ. 14-15, Απόφαση αριθ. 234/15.5.2007, σελ. 15, Απόφαση αριθ. 238/15.5.2007, σελ. 13-14, Απόφαση αριθ. 245/15.5.2007, σελ. 15.

¹⁶³ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 433/16.9.2013, σελ. 15.

¹⁶⁴ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 224/6.5.2008, σελ. 33-34.

ψυχολόγου και ψυχιάτρου, η οποία συνιστούσε μέρος της προανακριτικής δικογραφίας. Στο εν λόγω απόσπασμα, μάλιστα, του πορίσματος της ψυχολόγου όχι μόνο αναφέρονταν τα ονόματα των εμπλεκόμενων στην υπόθεση ανηλίκων, αλλά στο πρόσωπό τους γίνονταν και συγκεκριμένες αξιολογικές κρίσεις και αναφορές¹⁶⁵. Στην υπόθεση αυτή, το ΣτΕ απέρριψε την αίτηση ακύρωσης κατά της απόφασης του ΕΣΡ, υπενθυμίζοντας ότι, χάριν της διασφάλισης των δικαιωμάτων του κατηγορούμενου και των λοιπών τυχόν εμπλεκόμενων προσώπων, απαγορεύεται η αποκάλυψη και η αναπαραγωγή του περιεχομένου εγγράφων ή άλλων στοιχείων της ποινικής διαδικασίας¹⁶⁶. Κάτι τέτοιο δεν ισοδυναμεί με γενική και απόλυτη απαγόρευση ενημέρωσης του κοινού, στο πλαίσιο ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών, επί υποθέσεων που εκκρεμούν στο στάδιο της ποινικής διαδικασίας. Αντίθετα, συμβάλλει στη αποτελεσματικότερη διεξαγωγή της δικαστικής έρευνας και του ανεπηρέαστου των αρμοδίων δικαστικών Αρχών¹⁶⁷.

Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι γίνεται δεκτή ως δικαιολογημένη η δημοσιοποίηση στοιχείων της ποινικής διαδικασίας, σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν, κατ' εκτίμηση των συνθηκών, κρίνεται, αφενός, μεν ότι συντρέχουν λόγοι υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος, οι οποίοι καθιστούν επιτρεπτή την ανακοίνωση των στοιχείων αυτών προς ενημέρωση του τηλεοπτικού κοινού επί ζητήματος ιδιαιτέρως αυξημένου γενικού ενδιαφέροντος, αφετέρου, δε ότι, με τη δημοσιοποίηση των στοιχείων αυτών, δεν διακυβεύονται τα δικαιώματα του κατηγορούμενου και των λοιπών εμπλεκόμενων προσώπων και το συμφέρον της αποτελεσματικής διεξαγωγής της δικαστικής έρευνας¹⁶⁸. Και σε αυτήν την περίπτωση, όμως, τα ΜΜΕ οφείλουν να είναι ιδιαιτέρως προσεκτικά στην επιλογή των διατυπώσεων που χρησιμοποιούν και να είναι βέβαια, προτού προβούν σε δημοσίευση στοιχείων της διαδικασίας ως μέσο έσχατης ανάγκης, ότι ο στόχος της ενημέρωσης του τηλεοπτικού κοινού δεν εξυπηρετείται με μια γενική αναφορά στα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, αποφεύγοντας έτσι λεπτομερή παράθεση αυτούσιων αποσπασμάτων των καταθέσεων του φερομένου ως δράστη ενώπιον των δικαστικών¹⁶⁹.

Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, ακόμη κι όταν λόγοι δημοσίου συμφέροντος ή άλλοι λόγοι επιβάλλουν τη δημοσίευση είτε του ονόματος του φερόμενου ως δράστη ορισμένης αξιόποινης πράξης, είτε συγκεκριμένων στοιχείων της ποινικής διαδικασίας, δεν δικαιολογείται η αναφορά άλλων προσωπικών δεδομένων, ούτε ασφαλώς η απεικόνιση του προσώπου του. Όπως ορθά αναφέρεται στη θεωρία, η μετάδοση της εικόνας του προσώπου που φέρεται ως ο δράστης αξιόποινων πράξεων δεν μπορεί να θεωρηθεί

¹⁶⁵ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 426/31.7.2007, σελ. 3.

¹⁶⁶ ΣτΕ 891/2015, σκ. 6 και 8.

¹⁶⁷ *Ibidem*.

¹⁶⁸ ΣτΕ 891/2015, 4153/2015.

¹⁶⁹ *Ibidem*, ΣτΕ 1216/2014, σκ. 6, ΣτΕ 1217/2014, ΣτΕ 1432/2014, σκ. 6.

συνεισφορά σε ένα θέμα γενικού ενδιαφέροντος κυρίως γιατί συνήθως εξαντλεί τη χρηστική αξία της στην ικανοποίηση της νοσηρής περιέργειας του κοινού¹⁷⁰.

ε. Προστασία ανηλίκων που φέρονται ως δράστες αξιόποινων πράξεων

Ο νομοθέτης, τέλος, λαμβάνει μέριμνα και για την προστασία των ανήλικων προσώπων που φέρονται ως ενεχόμενα ή ύποπτα για την τέλεση εγκληματικών πράξεων. Ειδικότερα, σύμφωνα με τις διατάξεις του **άρθρου 3, παρ. 3 (δ), του Ν 1730/1987** «[ο]ι ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, για γεγονότα που σχετίζονται με αξιόποινες πράξεις, [...οφείλουν] να μην αναφέρουν ονόματα ή μεταδίδουν εικόνες ανηλίκων εγκληματιών ή ανήλικων που είναι θύματα εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εγκλημάτων οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής». Διαπνεόμενο από το ίδιο πνεύμα προστασίας των ανήλικων δραστών, το **άρθρο 10, παρ. 2, του ΠΔ 77/2003** πάει ένα βήμα πιο πέρα και εισάγει απόλυτη απαγόρευση κάθε παρουσίασης ανηλίκου ως δράστη εγκληματικών ενεργειών ή ως υπαιτίου δυστυχήματος.

Στην ανάγκη πρόβλεψη ενός ειδικού προστατευτικού πλαισίου για επιμέρους ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, όπως είναι οι ανήλικοι, εστιάζει η **Σύσταση (2003)13 σχετικά με τη διάθεση πληροφοριών από τα ΜΜΕ σχετικά με ποινικές διαδικασίες της 10^{ης} Ιουλίου 2003**¹⁷¹, η οποία αποσκοπεί στην ενίσχυση της προστασίας του ιδιωτικού βίου του προσώπου σε περίπτωση που εκκρεμεί εις βάρος του ποινική δίωξη. Ειδικότερα, η Σύσταση, μετά τη γενική πρόβλεψη ότι η διάθεση πληροφοριών από τα ΜΜΕ για ύποπτους, κατηγορούμενους, καταδικασθέντες ή πρόσωπα που εμπλέκονται σε εκκρεμή ποινική υπόθεση πρέπει να σέβεται το δικαίωμά τους για προστασία της ιδιωτικής ζωής, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, εξειδικεύει και αναφέρεται στην ανάγκη λήψης ειδικότερων μέτρων προστασίας όταν τα εμπλεκόμενα πρόσωπα είναι ανήλικα¹⁷².

Με ιδιαίτερη ευαισθησία, λοιπόν, στα ζητήματα που ανακύπτουν σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των ανήλικων παραβατών, το ΕΣΡ έχει στο παρελθόν διαπιστώσει κατάφωρη παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας στην περίπτωση αναφοράς από τηλεοπτικό σταθμό στα τρία ανήλικα πρόσωπα που φέρονταν ως δράστες εγκλήματος εις βάρος τρίτου ανηλίκου. Μάλιστα, η παρουσίαση των ανηλίκων συνοδευόταν από ερωτήσεις προς αυτούς και το περιβάλλον τους για τη δήθεν εξιχνίαση του εγκλήματος, καθώς επίσης

¹⁷⁰ Λ. Μήτρου, *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, *op.cit.*, σελ. 148.

¹⁷¹ Council of Europe, Committee of Ministers, *Recommendation Rec(2003)13 of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings*, 10 July 2003.

¹⁷² Αρχή 8. Βλ. έτσι και Council of Europe, Steering Committee on the Mass Media, *Draft Explanatory Memorandum to Recommendation Rec (2003)13 on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings*, CM(2003)85, 12 Ιουνίου 2003, Παράρτημα IV, Αρχή 8.

και από σχετική λεζάντα της εκπομπής «[κ]αταθέσεις και ανακρίσεις ανηλίκων» που καθιστούσε σαφές σε όλους ότι η εν λόγω τηλεοπτική εκπομπή είχε αναλάβει οιονεί «ανακριτικά καθήκοντα», παρεμβαίνοντας κατά τον τρόπο αυτό στο έργο των ανακριτικών Αρχών και υποκαθιστώντας τες παράνομα στα καθήκοντά τους. Το ΕΣΡ δέχτηκε ότι παρά το γεγονός ότι τα πρόσωπα των εν λόγω ανηλίκων ήταν ήδη γνωστά στο πανελλήνιο, η τηλεοπτική παρουσίασή τους υπό την ιδιότητά τους αυτή (ως δραστήων) εξακολουθούσε να είναι απολύτως απαγορευμένη¹⁷³. Το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια της συνέντευξης εμφανίστηκε μόνο η πλάτη των ανηλίκων δεν αίρει σε καμία περίπτωση την ευθύνη του τηλεοπτικού σταθμού, δεδομένου ότι και μόνο η αναφορά των μικρών ονομάτων τους και της φωνής τους η ταυτότητά τους είχε καταστεί πασιφανής¹⁷⁴.

B. Η ανάγκη εμπέδωσης της υποχρέωσης σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας

Υπό το φως των ανωτέρω επισημάνσεων, εύλογα γεννάται το ερώτημα κατά πόσο το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο για τη *de jure* κατοχύρωση και προστασία του τεκμηρίου της αθωότητας λειτουργεί αποτελεσματικά ή αν αντίθετα αποτυγχάνει να εκπληρώσει την αποστολή του αυτή, οδηγώντας στη *de facto* παραβίασή του. Η απάντηση δυστυχώς είναι μάλλον αποθαρρυντική.

Τα ΜΜΕ, όπως παρατηρείται με ανησυχία, φαίνεται να έχουν εισβάλει στην ποινική διαδικασία και να αξιώνουν να επηρεάζουν τον τρόπο διεξαγωγής και έκβασής της, λειτουργώντας κάποιο τρόπο ως «*de facto* εισβολέας-χειριστής των ποινικών υποθέσεων»¹⁷⁵. Δεν είναι σπάνιο φαινόμενο οι διάδικοι να πληροφορούνται από τις εφημερίδες ποια καινούργια έγγραφα έχουν οι δικαστικές ή οι ανακριτικές Αρχές¹⁷⁶, ενώ η διαπόμπηση την οποία υφίστανται, προς παραδειγματισμό τρίτων, οι αναφερόμενοι ως δράστες αξιόποινων πράξεων υπερβαίνει συχνά σε σκληρότητα ακόμη και την τελικώς επιβληθείσα από το αρμόδιο δικαστήριο ποινή¹⁷⁷. Στην επιθυμία, βέβαια, αυτή των ΜΜΕ να καλύψουν τηλεοπτικά, με οποιοδήποτε θεμιτό ή αθέμιτο τρόπο, την εμφάνιση των προσώπων εκείνων που πιθανολογείται ότι έχουν διαπράξει κάποια αξιόποινη πράξη ή να αποκαλύψουν έγγραφα της (μυστικής) προδικασίας, δεν φαίνεται να βάζουν φραγμό ούτε οι δικαστικές και εισαγγελικές Αρχές. Η παραβίαση θεμελιωδών κανόνων της δημοσιογραφικής δεοντολογίας και – το σημαντικότερο – η προσβολή βασικών δικονομικών αρχών και δικαιωμάτων του

¹⁷³ ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 434/19.9.2006, σελ. 3. Έτσι βλ. και ΕΣΡ, Απόφαση αριθ. 426/31.7.2007, σελ. 3.

¹⁷⁴ ΕΣΡ, Απόφαση 313/20.6.2006, σελ. 4-5.

¹⁷⁵ Η. Αναγνωστόπουλος, «Η ποινική προστασία της προσωπικότητας έναντι των μέσων μαζικής επικοινωνίας (Επίκαιρα ζητήματα)», *op.cit.*, σελ. 43-44.

¹⁷⁶ Α. Δημάκη, «Η σχέση ποινικής δίκης και μέσων μαζικής ενημέρωσης», σε Λ. Κοτσαλής, Γ. Τριανταφύλλου, *Ανθρώπινα δικαιώματα και ποινικό δίκαιο*, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2007, σελ. 263 επ.

¹⁷⁷ Λ. Μήτρου, *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, *op.cit.*, σελ. 155-156.

κατηγορούμενου που στόχο τους έχουν την προώθηση και προστασία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη γίνεται καταφανώς με την ανοχή των αρμόδιων Αρχών.

Το ΕΔΔΑ έχει ήδη από το 1979 εκφράσει την ανησυχία του για τον κίνδυνο να εξοικειωθεί η κοινή γνώμη με το τακτικό θέμα των "ψευδο-δικών" που στήνονται από τα ΜΜΕ, γεγονός που αναπόφευκτα πλήττει καίρια την εμπιστοσύνη του πολίτη απέναντι στη δικαστική εξουσία και την αποτελεσματικότητα της δικαστικής επίλυσης των διαφορών¹⁷⁸. Ο φόβος που εύλογα υπάρχει είναι τα ΜΜΕ να αναλάβουν ένα ρόλο «τιμωρού», θέτοντας εν αμφιβόλω έτσι το μονοπώλιο του ποινικού καταναγκασμού που έχει ανατεθεί στο Κράτος¹⁷⁹.

Τους ίδιους προβληματισμούς μοιράζεται και το ΕΣΡ, το οποίο έχει απευθύνει Οδηγίες προς τα ηλεκτρονικά ΜΜΕ με σκοπό την αποφυγή της μεταβολής του χώρου της ενημέρωσης «σε θεατρική σκηνή αυτόκλητων δημοσίων κατηγορών λαϊκού δικαστηρίου»¹⁸⁰. Επισημαίνοντας ότι απειλείται η μεταβολή των ΜΜΕ σε βήμα αυτόκλητων κατηγορών της δημοκρατικής έννομης τάξης της Χώρας και των θεσμικών οργάνων της, προειδοποιεί ότι «αν δεν επικρατήσει η σύνεση, η αυτοσυγκράτηση και η στοιχειώδης τήρηση κανόνων δεοντολογίας, θα κυριαρχήσει ο εκχυδαϊσμός του χώρου της ενημέρωσης και μάλιστα με τον πιο αποτρόπαιο τρόπο που προσβάλλει βαθύτατα όχι μόνο τη μνήμη των θυμάτων και περιφρονεί το πένθος και τον πόνο των συγγενών τους, αλλά και το δημοκρατικό χαρακτήρα της κοινωνίας μας»¹⁸¹.

Λαμβανομένης, συνεπώς, υπόψη της ανάγκης ανεύρεσης της σωστής ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων που συνδέονται με την ελευθερία της πληροφορίας και των δικαιωμάτων που απορρέουν από την αρχή της δίκαιης δίκης που προσδοκά ο κατηγορούμενος, η ΕΕΔΑ συνοψίζει και απευθύνει τις εξής συστάσεις:

a. Για την ενίσχυση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη γενικά:

- Η Πολιτεία οφείλει να λάβει κάθε αναγκαίο μέτρο για την εμπέδωση και την ουσιαστική και αποτελεσματική εφαρμογή των δικαιωμάτων, των ελευθεριών και των αρχών που κατοχυρώνονται σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο για το σεβασμό και την προστασία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη.
- Ειδικότερα, η Πολιτεία οφείλει να λάβει κάθε αναγκαίο μέτρο για τη διασφάλιση επαρκούς βαθμού εμπιστοσύνης στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, κατοχύρωσης του δικαιώματος αποτελεσματικού μέσου

¹⁷⁸ ΕΔΔΑ, *Sunday Times* κ. *Ηνωμένου Βασιλείου* [αριθ. προσφ.: 6538/74], 26 Απριλίου 1979, παρ. 63.

¹⁷⁹ Λ. Μήτρου, *Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας*, *op.cit.*, σελ. 153.

¹⁸⁰ ΕΣΡ, Σύσταση (μη κυρωτική), αριθ. 2/5.8.2008, Οδηγία 1/28.2.2003, Σύσταση αριθ. 1/18.9.2002.

¹⁸¹ ΕΣΡ, Σύσταση αριθ. 1/18.9.2002, σελ. 1.

ένδικης προστασίας, ενίσχυσης του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη και αποτελεσματικής εφαρμογής του τεκμηρίου αθωότητας και των δικαιωμάτων της υπεράσπισης.

- Προς το σκοπό αυτό, δεν αρκεί μόνο η εξασφάλιση της ορθής απονομής της δικαιοσύνης εντός των δικαστικών αιθουσών. Πρέπει να καλλιεργηθεί στην κοινωνία ένα κλίμα σεβασμού για τη δικαστική λειτουργία και κατανόησης της δυσκολίας και του βάρους του έργου των δικαστικών λειτουργών και του συνόλου των παραγόντων της δίκης.
- Η ΕΕΔΑ υπενθυμίζει ότι, για την ενίσχυση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, είναι νευραλγικής σημασίας η κατεπείγουσα αντιμετώπιση του συστημικού και χρόνιου προβλήματος της μακράς διάρκειας των δικών, που θίγει το κατοχυρωμένο από το Σύνταγμα, διεθνείς συνθήκες προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το δίκαιο της ΕΕ, θεμελιώδες δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, επισύροντας σωρεία καταδικών της Ελλάδας από το ΕΔΔΑ. Επανερχεται, για το λόγο αυτό, στις συστάσεις που έχει επανειλημμένως διατυπώσει στο παρελθόν αναφορικά με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη¹⁸², επισημαίνοντας ότι η λύση στο πρόβλημα της υπερφόρτωσης των δικαστηρίων και της συνακόλουθης καθυστέρησης της απονομής της δικαιοσύνης δεν μπορεί να επιτευχθεί παρά μόνο με μια γενναία και εκτεταμένη δικονομική μεταρρύθμιση. Προς την κατεύθυνση αυτή, συστήνεται μεταξύ άλλων και η απομαγνητοφώνηση της ποινικής δίκης, η οποία αναμένεται ότι θα συμβάλει όχι μόνο στην επιτάχυνση της διαδικασίας ενώπιον των δικαστηρίων, αλλά και στην ενίσχυση του εσωτερικού ελέγχου και της διαφάνειας στη Δικαιοσύνη.

β. Για την εμπέδωση της υποχρέωσης σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας ειδικότερα:

- Η ΕΕΔΑ θεωρεί ότι το ήδη υπάρχον προστατευτικό νομοθετικό πλαίσιο είναι ικανό να διασφαλίσει το σεβασμό της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας. Συνεπώς, δεν εμμένει στην ενίσχυση ή αυστηροποίησή του. Κρίνει αναγκαία, ωστόσο, την εμπέδωση της εφαρμογής του και ενδεχομένως τη λήψη μέτρων και πρωτοβουλιών που θα επιτρέψουν την αποτελεσματικότερη γενικοπροληπτική του λειτουργία. Προς το σκοπό αυτό, μάλιστα, η ΕΕΔΑ επισημαίνει την προθυμία της, στο πλαίσιο του θεσμικού της ρόλου ως το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας σε θέματα προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, να συνδράμει με τον προσφορότερο τρόπο στην προσπάθεια αυτή εμπέδωσης της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας και διαβεβαιώνει για την ετοιμότητά της να συνεργαστεί με τους αρμόδιους φορείς, δημοσιογραφικές ενώσεις και εκπροσώπους τηλεοπτικών σταθμών, για τη διάχυση και περαιτέρω επικοινωνία των αρχών, δικαιωμάτων και ελευθεριών που κατοχυρώνουν το σεβασμό και την προστασία του τεκμηρίου αθωότητας.

---

¹⁸² Βλ. ιστοσελίδα ΕΕΔΑ, διαθέσιμες σε: <http://www.nchr.gr/index.php/2013-04-03-10-23-48/2013-04-03-10-30-24>.

- Συστήνεται επίσης η ενίσχυση του ΕΣΡ στο απαιτητικό γνωμοδοτικό, ελεγκτικό και κυρωτικό έργο του, ώστε να επικουρηθεί, αφενός, στην οριοθέτηση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των ΜΜΕ, αφετέρου, στη διασφάλιση επαρκούς βαθμού εμπιστοσύνης στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης, την περιφρούρηση της μυστικότητας της προδικασίας και την απαγόρευση υποκατάστασης αστυνομικών και δικαστικών Αρχών. Εκφράζεται παράλληλα η ευχή για την επαναδραστηριοποίησή του και τη διασφάλιση της απρόσκοπτης λειτουργίας του.
- Η ΕΕΔΑ υπογραμμίζει για ακόμη μία φορά την ανάγκη αμοιβαίας οριοθέτησης των πεδίων των δύο δικαιωμάτων, του δικαιώματος στην πληροφόρηση και του τεκμηρίου αθωότητας, και επίλυσης της σύγκρουσης μεταξύ τους με αφετηρία τη θεμελιώδη παραδοχή της τυπικής νομικής ισοδυναμίας τους, κατά τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η προστασία και προώθηση και των δύο.
- Με ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να αντιμετωπίζεται και η απεικόνιση και μετάδοση σκηνών από τη σύλληψη ή προσαγωγή ύποπτων στις αρμόδιες Αρχές, δεδομένης της εντονότερης προσβολής που υφίσταται η προσωπικότητα του ενδιαφερόμενου ατόμου. Το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο προβλέπει ήδη αυστηρές ποινές, οπότε η ΕΕΔΑ επισύρει την προσοχή στην ανάγκη εγρήγορσης απέναντι στον κίνδυνο προσβολής της τιμής και αξιοπρέπειας του προσώπου, υπό το πρίσμα δημιουργίας εντυπώσεων και της αύξησης της τηλεθέασης, σε μια δραματική μάλιστα στιγμή της ζωής του.
- Συστήνεται, επίσης, η ενίσχυση του ήδη προβλεπόμενου προστατευτικού νομοθετικού πλαισίου για τις ευάλωτες ομάδες δραστών και τα ανήλικα πρόσωπα που φέρονται ως δράστες εγκληματικών πράξεων.
- Τέλος, σε ό,τι αφορά ειδικότερα στην εισαγγελική δυνατότητα της δημοσιοποίησης προσωπικών δεδομένων σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες του άρθρου 2, περ. β', του Ν 2472/1997, η ΕΕΔΑ επανέρχεται στα σοβαρά ζητήματα συνταγματικότητας και συμβατότητας της εν λόγω ρύθμισης με την ΕΣΔΑ, λαμβανομένων υπόψη ιδίως της αμφισβητούμενης αναγκαιότητας και της αμφίβολης αποτελεσματικότητας του μέτρου της δημοσιοποίησης σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό και προτείνει τον περιορισμό του πεδίου εφαρμογής της σχετικής διάταξης στις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες η ανακοίνωση «ευαίσθητων δεδομένων» προσώπου, που φέρεται ως ύποπτο ή έχει καταδικασθεί για την τέλεση αξιόποινων πράξεων, ικανοποιεί σκοπούς εγκληματολογικής πολιτικής.